

Goed besteed: de opbrengsten van dagbesteding

Ervaringen van cliënten, mantelzorgers en zorgverleners

Dr. Karen van Leeuwen

Datum: 19 maart 2018

Onderzoeker:

Vrije Universiteit Amsterdam

dr. Karen van Leeuwen

Telefoonnummer: 020 598 7704

E-mail: k.m.vanleeuwen@vu.nl

Kwalitatief onderzoeker/gespreksleider:

Zorgbelang Zuid-Holland

Marjan van Maanen, Msc

Telefoonnummer: 06-2904 8572

E-mail: mvanmaanen@zorgbelang-zuidholland.nl

Inhoudsopgave

1. Samenvatting.....	4
2. Over deze publicatie.....	5
Aanleiding.....	5
Hoe is de informatie verzameld?	5
Respondenten	6
Kanttekeningen	6
3. Resultaten.....	7
3.1 Algemene bevindingen.....	7
Is dagbesteding belangrijk?	7
Naar je zin hebben.....	7
Passende dagbesteding	8
Maatwerkvoorziening	9
Wennen	9
3.2 Wat levert dagbesteding op?	11
Sociaal contact: ‘Onder de mensen’	11
Steun aan elkaar	12
Thuis wat te vertellen.....	12
Er uit zijn.....	13
Bezig zijn en je waardevol voelen	14
Structuur.....	15
Uitdaging en rust	15
Persoonlijke verzorging en vitaliteit	16
Behoeden voor lichamelijke achteruitgang.....	17
Cognitieve prikkeling	18
Zin in het leven	18
Ontlasting van mantelzorgers	19
Vrije’ tijd voor mantelzorgers.....	21
Opnames voorkomen / uitstellen	22
Minder overig zorggebruik?	23
Voor de maatschappij: zinvol (vrijwilligers)werk, voorlichting en verbinding in de wijk.....	23
3.3 Bezuinigingen zouden ‘een ramp zijn!’	25
3.4 Dat onderzoek, en de uitkomst hier, is totaal afwijkend	26
Mogelijke verklaringen.....	27
Data zijn gedateerd	28
3.5 Complimenten, verbeterpunten, uitdagingen en initiatieven	29
Complimenten.....	29
Verbeterpunten.....	29
Uitdagingen	29
Initiatieven.....	30
4. Conclusie	32
5. Aanbevelingen.....	32
Voor gemeenten en zorgaanbieders:.....	32
Voor onderzoek:.....	33
6. Dankwoord	34

1. Samenvatting

Voor het onderzoeksproject ‘Goed Besteed: De bijdrage van dagbesteding aan kwaliteit van leven van ouderen in verhouding tot de maatschappelijke kosten’ zijn 30 ouderen (cliënten van dagbesteding), 20 mantelzorgers, 7 zorgprofessionals en 2 indicatiestellers van de gemeente geïnterviewd over hun perspectief op de opbrengsten van dagbesteding. In groepsinterviews en persoonlijke interviews is gevraagd naar persoonlijke ervaringen en het belang van dagbesteding voor cliënten, mantelzorgers en de maatschappij. Deze kwalitatieve interviews zijn een aanvulling op een kwantitatieve data-analyse binnen het project, waarin reeds verzamelde gegevens van ouderen en mantelzorgers uit een nationale database (TOPICS-MDS, nationaal programma ouderenzorg) zijn gebruikt om op een kwantitatieve manier inzicht te verkrijgen in de opbrengsten van dagbesteding. In dit rapport worden de meer ‘subjectieve’ opbrengsten van dagbesteding beschreven.

De meeste cliënten waren blij met dagbesteding: het is iets om naar uit te kijken, je hebt wat te doen en je bent onder de mensen. Enkele cliënten gaven aan net zo lief thuis te zitten of liever andere activiteiten te willen doen, zij gaan vooral naar dagbesteding om hun partner te ontlasten. Mantelzorgers gaven allen aan de zorg voor hun naaste niet (meer) alleen te kunnen dragen, en het door dagbesteding vol te kunnen houden. Volgens de respondenten kunnen bijna alle cliënten, dankzij de dagbesteding, langer thuis blijven wonen. Voor elke cliënt (of diens mantelzorgers) levert dagbesteding iets op; de respondenten noemden veel verschillende ‘opbrengsten’. Deze hebben we ingedeeld in de volgende thema’s:

- Sociaal contact: ‘onder de mensen’
- Steun aan elkaar
- Thuis wat te vertellen
- Er uit zijn
- Bezig zijn en je waardevol voelen
- Structuur
- Uitdaging en rust
- Persoonlijke verzorging en vitaliteit
- Behoeden voor lichamelijke achteruitgang
- Cognitieve prikkeling
- Zin in het leven
- Ontlasting van mantelzorgers
- ‘Vrije’ tijd voor mantelzorgers
- Opnames voorkomen/uitstellen
- Minder overig zorggebruik?
- Voor de maatschappij: zinvol (vrijwilligers)werk, voorlichting en verbinding in de wijk

Hoe dagbesteding bijdraagt aan de kwaliteit van leven van cliënten en/of mantelzorgers is erg afhankelijk van de persoon en situatie. Met name de onderliggende aandoeningen, de persoonlijke behoeften en het karakter van de cliënt, de ervaren belasting door de mantelzorger en de woonsituatie lijken hierbij bepalend. Cliënten waarderen keuzevrijheid en aandacht voor hen als persoon; het lijkt belangrijk dat de aangeboden dagbesteding ‘passend’ is en goed aansluit bij persoonlijke behoeften en voorkeuren.

De eerste voorlopige resultaten van de kwantitatieve analyse zijn tijdens de interviews ook voorgelegd aan de respondenten; na een jaar waren er slechts kleine verschillen tussen ouderen die wel en niet gebruik maakten van dagbesteding. De respondenten hadden een totaal andere ervaring, en zij hadden verschillende verklaringen voor deze discrepantie. Deze hadden onder andere te maken met de manier waarop de vragen zijn gesteld, en met het idee dat het effect van dagbesteding in bepaalde subgroepen of met bepaalde vormen van dagbesteding sterker is.

Alle respondenten waren het erover eens dat het niet goed zou zijn om te bezuinigen op dagbesteding: het levert veel op voor cliënten en mantelzorgers en het bespaart waarschijnlijk ook kosten.

2. Over deze publicatie

Aanleiding

Dit rapport beschrijft een kwalitatief onderzoek naar de opbrengsten van dagbesteding voor ouderen in Nederland. Het vormt onderdeel van het onderzoeksproject 'Goed Besteed: De bijdrage van dagbesteding aan kwaliteit van leven van ouderen in verhouding tot de maatschappelijke kosten'. Dit project is opgezet omdat zowel de vraag naar dagbesteding (vergrijzing, ouderen blijven langer thuis wonen, mantelzorgers worden ouder en/of drukker) als de behoefte aan een verantwoordelijke en doelmatige besteding van zorgbudgetten groter wordt. Sinds 2015 valt dagbesteding voor thuiswonende ouderen meestal onder de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) en zijn gemeenten hiervoor verantwoordelijk. Thuiswonende ouderen kunnen ook een indicatie in het kader van Wet Langdurige Zorg (Wlz) hebben, maar dit komt veel minder vaak voor. Voor zowel gemeentes als zorgorganisatie is het belangrijk om de uitgaven aan dagbesteding te kunnen verantwoorden door inzichtelijk te maken wat de opbrengsten van dagbesteding zijn vanuit het perspectief van cliënten, mantelzorgers en de maatschappij.

Het onderzoeksproject 'Goed Besteed' wordt gefinancierd door ZonMw (nr. 633400016) en uitgevoerd door de Vrije Universiteit Amsterdam, in samenwerking met Zorgbelang Zuid-Holland, het Ben Sajet Centrum, en Cordaan. Het project bestaat uit twee onderdelen.

In het eerste deel wordt een landelijke database gebruikt (TOPICS-MDS) om te kwantificeren wat de bijdrage van dagbesteding is aan de kwaliteit van leven van ouderen en hun mantelzorgers. Ook wordt de data gebruikt om te onderzoeken hoe deze opbrengsten zich verhouden tot de maatschappelijke investeringen in dagbesteding. De database bevat gegevens van ongeveer 40 000 ouderen die verzameld zijn in verschillende onderzoeksprojecten tijdens het Nationaal Programma Ouderenzorg (2010-2013). Een deel van deze ouderen is gedurende langere tijd gevolgd; van hen zijn meerdere metingen beschikbaar. Van deze groep ouderen ging een klein deel naar dagbesteding. De resultaten van dit deelonderzoek worden in een later stadium gepubliceerd en kunnen worden opgevraagd bij de onderzoeker van dit project (Karen van Leeuwen k.m.vanleeuwen@vu.nl).

Dit rapport beschrijft het tweede deel van het onderzoeksproject waarin kwalitatieve interviews zijn gehouden. De onderzoeksprojecten die data leverden aan de TOPICS-MDS database hadden niet tot doel om de opbrengsten van dagbesteding te onderzoeken. Mede hierom brengt het gebruik van de data beperkingen met zich mee. Ook missen de persoonlijke verhalen achter de cijfers en heeft de overheveling van de AWBZ naar de WMO plaatsgevonden na de dataverzameling. We wilden daarom in het tweede deel van het project ouderen en mantelzorgers zelf, maar ook zorgprofessionals en beleidsmakers aan het woord laten over wat dagbesteding betekent en oplevert voor cliënten, mantelzorgers en de maatschappij.

Hoe is de informatie verzameld?

De informatie over de opbrengsten van dagbesteding is verzameld met behulp van groepsinterviews met cliënten en mantelzorgers en persoonlijke interviews met zorgprofessionals en indicatiestellers van de gemeente. De groepsinterviews vonden plaats in enkele zorginstellingen en duurden ongeveer twee uur. Er hebben twee groepsinterviews met cliënten plaatsgevonden, twee groepsinterviews met mantelzorgers en twee interviews met gemengde groepen. Zorgaanbieders, zorgprofessionals en indicatiestellers zijn door Zorgbelang Zuid-Holland gevraagd om mee te werken aan het onderzoek, op basis van contacten die mee hebben gedaan aan eerder onderzoek. Ook

reageerden enkele zorgprofessionals op een oproep in de nieuwsbrief van Zorgbelang Zuid-Holland. De betrokken zorgaanbieders hebben de cliënten en mantelzorgers uitgenodigd voor de interviews.

Bij de groepsinterviews werd een gespreksagenda gebruikt: eerst werden respondenten gevraagd zich voor te stellen en iets te vertellen over hun reden(en) om naar dagbesteding te gaan. Vervolgens werd gevraagd wat voor hen persoonlijk het belang is van dagbesteding en op welke manier hun situatie is veranderd door de dagbesteding. Daarna gaven we een toelichting op de eerste resultaten uit het kwantitatieve onderzoek en vroegen we in hoeverre de resultaten overeenkwamen met ervaringen van de respondenten. Tot slot vroegen we wat er zou gebeuren als er zou worden bezuinigd op dagbesteding. De persoonlijke interviews verliepen op een soortgelijke manier. De interviews zijn opgenomen met behulp van een audiorecorder en zijn woordelijk getranscribeerd. Vervolgens zijn alle door de respondenten genoemde opbrengsten van dagbesteding in thema's ingedeeld. De METc (Medisch Ethische Toetsingscommissie) van het VU Medisch Centrum heeft beoordeeld dat dit onderzoek niet onder de Wet medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen valt (nr. 2017.444).

Respondenten

In totaal hebben 30 cliënten, 20 mantelzorgers, 7 zorgprofessionals (3 afdelingshoofden, 1 locatiemanager, 1 teammanager, 1 participatiecoach en 1 eigenaar van een zorgboerderij) en 2 indicatiestellers van de gemeente aan de interviews meegewerkt. De cliënten (of naasten van de deelnemende mantelzorgers) waren allemaal ouder dan 65 jaar, waarbij er variatie was in de duur van dagbesteding (enkele weken tot meerdere jaren), in het aantal dagen per week dat ze naar dagbesteding gaan (1 tot 5), in de onderliggende aandoeningen en beperkingen (onder andere beginnende dementie, milde cognitieve stoornis, Parkinson, gevolgen van herseninfarct, psychische aandoeningen, depressie), in hun woonsituatie (thuis, alleen of met partner, seniorenflat) en in de betrokkenheid van mantelzorgers (geen, partner, één of meerdere kinderen). De man-/vrouw verhouding was ongeveer gelijk. Bijna alle cliënten gaven aan naar dagbesteding te gaan omdat ze thuis niets te doen hadden, zich alleen of somber voelden of om de mantelzorger te ontlasten.

Kanttekeningen

De respondenten die mee hebben gedaan aan dit onderzoek, hebben zich allemaal vrijwillig aangemeld en zijn mogelijk positiever over dagbesteding dan cliënten en mantelzorgers die zich niet aangemeld hebben of die zijn gestopt met dagbesteding. De groep respondenten is daarom geen representatieve steekproef van cliënten die gebruik maken of gebruik zouden kunnen maken van dagbesteding en hun mantelzorgers. Hetzelfde geldt ook voor de deelnemende zorgprofessionals en voor de zorgorganisaties. Geïnterviewde zorgprofessionals gaven aan dat de zorginstelling waar zij werkten bijzonder is en anders dan andere zorginstellingen (bijvoorbeeld omdat ze een bijzondere vorm van dagbesteding aanbieden of goed aangeschreven staan wat betreft kwaliteit van zorg). Vanwege het kwalitatieve karakter van dit deel van het onderzoek en de selectieve steekproef moeten de resultaten die beschreven worden in dit rapport dan ook eerder gezien worden als 'een scala van mogelijke opbrengsten' dan als 'de vastgestelde effecten van dagbesteding'. Tot slot kan het zijn dat er nog mogelijke opbrengsten ontbreken aan de lijst, hoewel er op basis van de laatste interviews geen nieuwe thema's meer aan de lijst toegevoegd werden.

3. Resultaten

3.1 Algemene bevindingen

Is dagbesteding belangrijk?

Dit is de vraag waar we alle interviews mee gestart zijn. Het antwoord was altijd positief, alle respondenten zeggen volmondig 'ja'. De uitleg varieerde: het is belangrijk voor de cliënten, voor mantelzorgers, voor medewerkers van dagbesteding en/of de maatschappij in het geheel. In het algemeen waren de geïnterviewde cliënten er blij mee: het is iets om naar uit te kijken, je hebt wat te doen, en je bent onder de mensen. Enkele cliënten gaan met meer tegenzin en zijn liever thuis of doen liever andere activiteiten, zij geven aan voornamelijk gebruik te maken van dagbesteding om hun partner te ontlasten.

Client: "Of dagbesteding belangrijk is? Natuurlijk. Je voelt je onder de mensen, of tenminste, hier word je opgenomen als mens."
Client: "Nou ik vind het wel prettig dat ik hierheen ga. Ja ik voel me wel beter, je bent eruit. Dat is het hem, je bent onder de mensen."
Client 1: "Nou wij zijn er blij mee in ieder geval."
Client 2: "Dus dat kun je opschrijven en meegeven aan Mark" [Rutte]
Mantelzorger: "Dagbesteding is enorm belangrijk voor hem want het is eigenlijk zijn leven.[...] Ik vind het geweldig dat het er is. Voor hem, maar ook voor ons."
Locatiemanager: "Ik zie dat het wat oplevert, of cliënten het zelf ook zien weet ik niet, maar wij zien het wel."
Afdelingshoofd: "Dagbesteding is verschrikkelijk belangrijk. De meeste mensen die hier komen, zouden niet thuis kunnen wonen als ze niet hier zouden kunnen zijn."

Naar je zin hebben

Zoals aangegeven verschillen cliënten in hoe graag ze naar de dagbesteding gaan. De meeste gaan graag en kijken ernaar uit, anderen zijn onverschillig of gaan zelfs met tegenzin. Zij gaan dan toch omdat het een gewoonte is, of speciaal voor de mantelzorger(s). Alle mantelzorgers die meededen aan de interviews gaven aan dat het belangrijk voor hen is om de zorg voor hun naaste vol te kunnen houden, of omdat hun naaste op deze manier thuis kan blijven wonen. Ze vinden het fijn wat tijd voor zichzelf te hebben en zich geen zorgen te hoeven maken, hoewel het soms ook moeilijk en confronterend is om een partner 'achter te laten'.

Client: "Ik vind het alleen maar leuk, ik heb nog geen nadelen ontdekt."
Client: "Ik heb het ook wel naar mijn zin hoor. [...] Als je donderdag bent geweest, moet je wel lang wachten voor het weer dinsdag is. En dan ga je weer."
Client: "Ik kom hier maar een middag maar ik kijk er altijd naar uit. Gewoon omdat ik met hun heel erg goed kan opschieten. Ja, wat ze allemaal zeggen: je bent onder de mensen, je kunt een babbel maken, of een spelletje doen of iets dergelijks, je bent eruit. Thuis zit je je maar te vervelen, tenminste dat vind ik."
Mantelzorger: "Hij zit hier heel graag. Mijn man speelt nog piano en dat kan hij hier ook doen. Dat mag hij doen zoveel als hij wil, en dan zingen ze mee en dat is gewoon zijn ding."
Mantelzorger: "Hij heeft het geweldig naar zijn zin. [...] En dan komt hij thuis en dan zeg ik tegen hem 'wat heb je vandaag gedaan?', 'Nou dat weet ik niet meer hoor', 'En wat heb je gegeten?' 'Nou dat weet ik ook niet. Maar het was wel lekker!', 'En heb je het naar je zin gehad?' 'Hartstikke!' Altijd."
Client: "Ik ben er ingestopt. Maar ik heb er geen hekel aan, ik zit er vijf dagen in de week. Alle dagen dat er activiteiten zijn, en daar doe ik aan mee. [...] Ik word met het busje gehaald en gebracht en voor de rest weet ik er niks van."
Client: "Ik vind het niet onaardig, ik heb er geen hekel aan. [...] Ik vind het wel leuk eigenlijk, ik ga niet met tegenzin."
Mantelzorger: "Ja hij gaat hier wel heen, maar hij doet het voor mij. Hij doet het echt voor mij, ik weet het 100%

zeker. [...] Dat zegt hij ook tegen iedereen 'ik ga voor mijn vrouw'. [...] En als je dan aan me vraagt, heeft hij het heel erg naar zijn zin? Dan zou ik het antwoord schuldig moeten blijven. Want de ene keer zegt hij 'ja' en de andere keer zegt hij 'ik vind er geen barst aan.'"
Client: "Ik verveel me hier [...] Het is verplicht [...] Ik blijf liever thuis [...] Ik zie er toch tegen op."
Mantelzorger: "Mijn vrouw vindt het hier verschrikkelijk. Ze gaat hier met tegenzin naartoe. Maar ik probeer het toch te stimuleren omdat ze anders heel de dag aan tafel zit, niks te doen. En hier gaat ze af en toe toch dingen doen. Als ze er eenmaal is, dan gaat het wel. Dan beweegt ze zich tussen de mensen. [...] Ik denk dat het voor mij wel belangrijker is dan voor haar. Af en toe zegt ze dat het wel aardig was maar de meeste tijd heb ik het gevoel dat ik haar moet pressen om hier naar toe te gaan. [...] Maar ze gaat overal met tegenzin naar toe hoor, ze wil nergens heen."
Teammanager: "Veel van de deelnemers die komen thuis en die zeggen 'ik vond er niks aan'. Maar dat betekent ook dat dan het gesprek eindigt, en dan hoeft je er niks meer over te vertellen, terwijl we op de dagbesteding daar niks van merken. [...] Het is altijd lastig van wat geven mensen terug, en mensen weten het soms ook echt niet meer. En als je dan thuis komt en je vrouw zegt 'en wat heb je gedaan en wat heb je gegeten, was het leuk?' en je zegt 'ik vond het niet leuk' dan houdt het gesprek ook op. Dus het is soms ook.. ja.. En wij zeggen altijd ja als mensen echt niet willen, dan blijven ze niet de hele dag. Want dan stappen ze op en dan gaan ze."
Teammanager: "Op het ontmoetingscentrum zitten ook een aantal mensen die zeggen 'ik ga voor mijn vrouw'. Prima. 'Ik vind het hier niet leuk': ja dat mag, wat kunnen we doen om het je leuker te maken, wat heb je nodig? En als iemand zegt 'dat lukt niet jullie niet en ik kom hier voor mijn vrouw': hartstikke mooi, dan is dat de reden waarom je komt."
Afdelingshoofd: "En we zeggen soms ook, we stimuleren ook, tegen de mantelzorger van je mag ook voor jezelf opkomen, dus stimuleer maar dat hij wel gaat, want jij hebt het wel nodig."
Participatiecoach: "Ik heb weleens meegemaakt dat cliënten hier echt puur voor de echtgenoten zaten. Dat gebeurt absoluut, maar ik moet zeggen dat je na een tijdje toch ziet dat mensen aarden, dat ze het toch leuk gaan vinden en dat de mantelzorger niet meer de hoofdreden is."

Passende dagbesteding

Door cliënten zelf (of hun mantelzorger) werden verschillende redenen gegeven waarom ze het niet leuk vinden om naar dagbesteding te gaan. Meestal omdat de groep of de aangeboden activiteiten niet zo goed bij de persoon passen. Ze zitten heel graag thuis, vinden de sfeer niet prettig, de andere deelnemers of te activiteiten niet leuk, ervaren te weinig uitdaging of hebben geen behoefte aan sociaal contact. Ook cliënten die wel graag gaan, gaven soms aan meer of andere activiteiten te willen. Tenslotte voelen niet alle mensen zich op hun plek bij de specifieke vorm van dagbesteding die aangeboden wordt: dit moet wel aansluiten bij de persoon.

Mantelzorger: "Eigenlijk valt mijn vrouw tussen wal en schip in. Er zitten veel demente mensen, op de grens van.. Mijn vrouw voelt zich daar niet zo op haar gemak. [...] Ze is goed ter been, en kan zelf haar woordje wel doen."
Mantelzorger: "Ik weet wel dat hij de donderdag redelijk vond, maar de dinsdag vond hij toen verschrikkelijk. Ja, want hij zegt 'er zitten allemaal vrouwen en die hebben hun eigen ding. De één zit te breien en de ander...' [...] Een spelletje met [andere cliënt] vindt hij dan wel leuk, maar dat kon hij niet met de dames. Want dan voelt hij zich niet op zijn gemak tussen. [...] Ja hij noemde het, en dan bedoelt hij het niet eens negatief, maar hij zegt 'het is net een tutenclub, moet ik daar zo persé naar toe?'"
Mantelzorger: "Het negatieve wat mijn vrouw blijft noemen is dat er weinig te doen is wat ze leuk vindt. [...] Ik heb de indruk dat het aanbod in de dagbesteding eenzijdig is, een beetje fröbelwerk, met kleuren... Ja dat is tenminste mijn vrouw haar klacht. [...] Er is geen reden om hier naartoe te gaan voor haar."
Client 1: "Ik zou wel wat meer activiteiten willen."
Client 2: "Ja maar meer activiteiten, je moet ook kijken wat. Want er zijn een hele hoop mensen die niet mee kunnen doen."
Indicatiesteller gemeente: "Die verandering is er wel in de loop der jaren, dat er wel steeds meer afwisseling is. Ook dat stukje maatwerk is er, dat is wel belangrijk. Het is niet alleen bingo of handwerken, het aanbod is veel ruimer geworden en mensen vinden het wel heel prettig dat er verschillende dingen gebeuren."
Eigenaar zorgboerderij: "Met name de mannen, dat horen we dan wel eens van casemanagers dementie, die zijn met geen tien paarden naar een reguliere dagbesteding te krijgen. Want ja dan moeten ze om een tafel zitten en iets creatiefs doen, of een appeltaart bakken. Ja laat mij maar al is het tangetjes sorteren of een beetje rommelen in de werkplaats. [...] Wij benadrukken ook altijd als mensen hier komen, ga ook op andere plekken kijken. Want ja, het is niet voor iedereen, sommige plekken zijn gewoon beter geschikt voor de één dan voor iemand anders."
Mantelzorger over zorgboerderijen: "Ja dan moet je daar wel affiniteit mee hebben, met dierverzorging. Ja mijn man is geen boerderijman."

Client: "Op een zorgboerderij ben ik geweest, nou na 1 dag was ik terug. We moesten riet op een kar gooien met een hooivork. Het er naar toe lopen alleen al was ik bekaf. Ze hadden niks anders, ja een schuur met apparaten dat zag ik wel zitten. Maar de kantine was een klein hokje. Zaten mensen die eh, ja geestelijk niet helemaal goed waren. Krijg je biologisch brood, kwam uit vriezer. Zetten ze op de verwarming, dat het ontdooid was, was droog als gort. Ik ben meteen weer teruggegaan, dat was niks."

Maatwerkvoorziening

Verschillende zorgprofessionals gaven aan het ook belangrijk te vinden dat activiteiten aansluiten bij iemands persoonlijke voorkeuren, en dat er keuzemogelijkheden worden gegeven. Hoewel veel cliënten zich volgens hen aan vaste gewoonten vasthouden, worden 'eigen regie' en 'personalisatie' in de dagbesteding steeds meer centraal gesteld. Verschillende cliënten gaven aan te waarderen dat ze veel vrijheid hebben en dat er aandacht wordt gegeven aan hen als persoon.

Client: "Je mag mee doen. En als ik geen zin heb, vragen ze niet 'waarom gaat u niet mee?' Je bent hier vrij!"
Client: "Jongens zullen we dit doen of zullen we dat doen? Dan maken ze wat en kun je kiezen wat je wilt."
Eigenaar zorgboerderij: "'s Ochtends bij de koffie nemen we de dag door van goh wie wil wat doen. Wie wil er helpen bij de dieren verzorgen, wie wil er wat in de werkplaats doen, wie in de keuken, in de tuin? [...] Ze kunnen elke dag opnieuw kiezen, dat vinden we héél belangrijk. En tegelijkertijd weten we dat 80% van de mensen hetzelfde kiest. [...] Maar er is altijd keus. Ook omdat wij ervan overtuigd zijn dat het hebben van eigen regie, als is het maar kleine dingen, dat het heel belangrijk is."
Locatiemanager: "We zien ook wel dat sommige dingen soms ook wel een beetje ouderwets zijn en we zijn bezig aan de mensen te vragen: 'wat zou u graag willen?' In plaats van gewoon je programma af te draaien. Op zich vind ik de dagbesteding wel heel flexibel: als de mensen zin hebben om iets anders te doen, is het ook geen probleem. Ook als ze een keer geen zin hebben. Thuis heb je ook niet altijd zin."
Participatiecoach: "We zijn niet zo betuttelend. Wij zeggen ook niet: 'nu moet u meedoen hoor'. Nee, als je niet wilt meedoen: ook goed, ga lekker iets anders doen. Alles is prima, een beetje ruimdenkend. Als we de mensen maar niet betuttelen. Vindt u dat leuk? Doet u maar. Als het maar verantwoord is. [...] De een houdt ervan lekker een sigaretje te roken, de ander houdt van een woordenspel en de ander wil weer op de iPad. Het is meer de keuze van de cliënt wat hij graag wil doen."
Locatiemanager: "Want soms is het ook op de dagbesteding gewoon drie keer in de week rummikub. [...] Dat merk ik wel, zeker als ze wat vaker komen, dat er wel een patroon in zit, dat lastig te doorbreken is. [...] Dus dat is altijd wel een beetje zoeken. We hebben wel ook weleens gedacht op een dag dat er zeker 3 of 4 groepen zijn, om te zeggen nou, groep A jullie gaan schilderen, en groep B jullie gaan spelletjes doen, en groep C... en dat je gewoon per dag vraagt 'wat wilt u doen?' Nou, ze gaan echt gewoon niet bij die andere groep zitten, het gebeurt niet. Dus dan kun je het wel aanbieden en proberen het anders te doen, maar het werkt niet."
Afdelingshoofd: "Het is voor iedereen anders en daarom heeft iedereen zijn persoonlijke zorgplan. Geen mens is hetzelfde."
Locatiemanager: "Iedereen heeft wat anders, dat is heel persoonlijk. Tijdens de intake wordt de levensloop doorgenomen, wat vond iemand leuk? [...] Bij elke cliënt wordt echt één op één gekeken wat heeft die nodig en wat komt die hier halen, wat kunnen we hier bieden en daar gaan we mee aan de slag."
Gemeentelijke indicatiesteller: "Ik vind dagbesteding een goede maatwerkvoorziening. De gemeente en zorgaanbieders kijken wel heel erg kijk naar: wat is de behoefte, welke vraag is er, komen er nieuwe vragen, sluit het nog steeds aan op de zorgvraag? Het is eigenlijk wel een voortdurend proces dat je passende voorzieningen indiceert."

Wennen

Voordat we ingaan op de opbrengsten van dagbesteding, is het belangrijk om aan te geven dat niet iedereen de dagbesteding vanaf begin af aan als leuk of doeltreffend ervaart. Het duurt soms even voordat cliënten en mantelzorgers zijn gewend aan de nieuwe situatie. Cliënten weten niet goed waar ze terecht komen, kennen de mensen nog niet en hebben soms het gevoel dat ze weggestopt worden. Voor mantelzorgers kan het tegelijkertijd als een opluchting en als confronterend voelen om je naaste ergens anders onder te brengen omdat het voor jezelf te veel wordt.

Cliënt: "In het begin dacht ik: je wordt ergens opgeborgen, dat ze willen me kwijt bij wijze van spreken. Maar het is anders gelukkig. Ik ben blij dat ik gegaan ben."

Cliënt: "Ik ging eigenlijk denken: nou ik heb mijn leven lang gewerkt, van 12 jaar af. En nou moet ik weg. Ik denk ik ben niet uitgerangeerd, ik heb mijn geld verdiend, mijn kinderen grootgebracht, en nou moet ik weg. Hele

verkeerde gedachte.”
<p>Clïënt: “Toen ben ik toch gegaan en de eerste keer dacht ik: nou dan moet ik eerst nog maar eens even aanzien want ik weet niet of ik dat wil allemaal. Maar ja als je een keer of 3-4 geweest bent ga je kennissen maken en dan ga je en dan denk je: ja waarom zou ik het niet doen. Dus ik ga het wel doen, en dat is nu al aardig poosje. Nee ik heb er geen spijt van. [...] Je weet niet wat je van tevoren zegt, als je er niet geweest bent, of je hebt het niet gezien of gedaan. Dan denk je dat je wat weet, maar je weet niks. Dat kom je pas te weten als je ja, onderling met elkaar zit.”</p>
<p>Mantelzorger: “Mijn moeder zei ook eerst ‘ja is allemaal flauwekul; dagbesteding, ik blijf gewoon thuis, ik heb daar geen zin in.’ Toen ging ze 1 dag proberen, ja toen vond ze het eigenlijk heel leuk. Wat ik hier mee wil zeggen is dat ik denk dat veel mensen van die leeftijd het flauwekul vinden als je erover begint. [...] Maar als ze eenmaal ervaren hebben, vinden ze het toch leuk om onder de mensen te zijn.”</p>
<p>Mantelzorger: “En de eerste dag dat we hier heen gingen dat vergeet ik nooit, zei [begeleidster]: ‘nou kom even kijken hoe het is.’ ‘Nou is goed’. En dan ging hij huilen, ja ik natuurlijk ook huilen... ‘ja je stopt me hier weg’ ‘nee ik stop je hier helemaal niet weg man, dan gaan we gelijk weer naar huis’. Begeleidster zegt ‘ga maar naar huis toe en laat hem hier’ Uurtje naderhand zegt ze ‘nou als je hem nou ziet, het is niet te geloven. Helemaal opgebloeid’.”</p>
<p>Mantelzorger: “Mijn vrouw had in het begin toen ze het nog besepte, ging ze met grote tegenzin. Was kwaad, want ze wilde helemaal niet. Ik moest haar iedere ochtend het busje in praten. Dan kregen we ruzie en stapte ze weer uit en zei ze ‘stap zelf in die rot bus’. Dan heb je net weer een huilend kind hoor, dat is verschrikkelijk. Je voelt je ook, ja, een soort beul. En dat was een heel verdrietige toestand.”</p>
<p>Mantelzorger: “Dan vroegen mensen ‘en hoe vindt u het nou?’. ‘Oh verschrikkelijk’ zei hij in het begin ‘ik doe het alleen om mijn vrouw te ontlasten’. En dan stond je daarbij en dan voel je je schuldig. Maar ik heb voorbeelden van mensen die veel te lang hebben gewacht. Met hulp zoeken of wat, en die zijn er gewoon aan onderdoor gegaan. En dat is niet de bedoeling, dus het is in alle opzichten geslaagd. Hij vindt het nou leuk, doet mee met dingen, dus ja, heel goed.”</p>
<p>Afdelingshoofd: “Vaak als ik op huisbezoek ging zei ik ‘u moet zich er niet op verkijken, het is net als je vroeger voor het eerst naar school ging. Het heeft iets heel griezels, er zijn allerlei mensen, er komen allerlei invloeden op je af en het is ook iets wat je eigenlijk niet wilt. Je hebt er ook nog eens niet voor gekozen, iemand anders denkt dat het goed voor je is.’ Kijk en dan zeggen ze inderdaad na de tweede of derde keer: je hebt helemaal gelijk, het is gewoon leuk.”</p>
<p>Eigenaar zorgboerderij: “Zeker als mensen de eerste dag komen, zijn mensen vreselijk zenuwachtig. Dan zeggen we tegenwoordig, in het begin hadden we dat niet zo in de gaten, zeggen wij altijd van bel even tussen de middag. En als zij dat niet doen dan bellen wij. Van goh, hoe het gaat. Vaak gaat het hartstikke goed. Maar wat we ook merken dat mensen die komen hier dan, maar dat is ook lastig voor de zorg van die mantelzorgers, de eerste paar weken zeg maar, die mantelzorgers gewoon niet goed weten wat ze met de tijd aan moeten. Die lopen de hele dag, als die partner hier is, met de ziel onder de arm, ja wat ga ik nou doen. Want die zijn zo gewend, ja de andere dagen van de week nog steeds, dat ze of de ogen in hun achterhoofd hebben of dat diegene altijd naast hun loopt of staat of beweegt of is. Ja en als ze dat dan een dagje niet hebben, dat duurt echt wel een tijdje voordat mensen daarin kunnen ontspannen. Maar goed, als dat al lukt, horen we ook wel van, goh dat hadden we eerder moeten doen, of dat het hun zoveel helpt om ook even op adem te komen om de andere dagen van de week het wel te kunnen.”</p>
<p>Locatiemanager: “Als mensen hier eenmaal zijn en ze hebben hun draai gevonden, dan kun je ze makkelijker 2, 3 dagen laten komen. In de intake heeft de medewerker soms al door nou die familie is heel erg overbelast, of die meneer is al zo erg achteruit, dat het beter is als hij vaker komt. Maar dan beginnen ze heel vaak toch met 1, en langzaam breidt het uit.”</p>

3.2 Wat levert dagbesteding op?

Hoewel niet alle cliënten graag naar dagbesteding gaan, levert dagbesteding volgens de respondenten uiteindelijk voor elke cliënt (of diens mantelzorgers) wat op. Wat dagbesteding oplevert is heel divers en verschilt van persoon tot persoon. Dit hangt af van iemands persoonlijke situatie: met welke aandoeningen of beperkingen heeft iemand te maken? Waar heeft iemand behoefte aan? Woont iemand alleen of bijvoorbeeld met een partner? Wat is de draagkracht en draaglast van betrokken mantelzorgers? Is er andere zorg of hulp aanwezig? En hoe lang is het thuis kunnen blijven wonen nog haalbaar?

De opbrengsten hebben we ingedeeld in de volgende thema's, deze zullen hieronder toegelicht worden met behulp van quotes van respondenten:

- Sociaal contact: 'onder de mensen'
- Steun aan elkaar
- Thuis wat te vertellen
- Er uit zijn
- Bezig zijn en je waardevol voelen
- Structuur
- Uitdaging en rust
- Persoonlijke verzorging en vitaliteit
- Behoeden voor lichamelijke achteruitgang
- Cognitieve prikkeling
- Zin in het leven
- Ontlasting van mantelzorgers
- 'Vrije' tijd voor mantelzorgers
- Opnames voorkomen/uitstellen
- Minder overig zorggebruik?
- Voor de maatschappij: zinvol (vrijwilligers)werk, voorlichting en verbinding in de wijk

Sociaal contact: 'Onder de mensen'

Voor veel cliënten brengt dagbesteding gezelligheid; ze zien dezelfde mensen wekelijks of zelfs meerdere keren per week. Thuis is de wereld vaak kleiner geworden en soms voelen ze zich eenzaam of zelfs bang. Het contact op de dagbesteding wordt dan zeer gewaardeerd, zeker wanneer mensen alleen wonen. En ook mensen die niet of moeilijk kunnen communiceren, hebben toch weer een dag andere mensen om zich heen. De meeste ervaringen zijn positief, maar een locatiemanager gaf aan dat het voor nieuwe mensen soms moeilijk is om zich in een bestaand groepje te mengen. Ook zijn er cliënten die geen behoefte hebben aan sociaal contact.

Cliënt: "Gezellig met de mensen praten. Dat is zo belangrijk, dat je contact hebt. Je kunt van je kinderen ook niet verwachten dat ze altijd bij je zitten."
Cliënt: "Genezen doe je niet meer, maar je houdt het langer vol als je onder de mensen blijft."
Cliënt: "Ik vind het fijn om weer in gezelschap te zijn, je bent niet meer alleen."
Cliënt: "Ik vind het hier beregezellig. Ik heb het hier echt naar mijn zin."
Cliënt: "Je leert mekaar kennen. Dus je uit je gewoon. Je gaat moppen tappen, hij vertelt over dit en ik over dat, noem maar op."
Cliënt: "De omgang met anderen.. de vriendschap, nou ik wil niet zeggen vriendschap.. Maar toch, je raakt bij elkaar betrokken."
Cliënt: "Je bent er even uit en je ontmoet andere mensen en dat is ook wel een keer prettig. Dat stompt niet zo af hè."
Cliënt 1: "Als je de hele dag in je eentje bent, ga je niet de hele dag lopen zingen." Cliënt 2: "Dat doe je hier ook niet!" Cliënt 1: "Nou niet de hele dag. Het is in ieder geval heel gezellig, vind ik hoor. We hebben een hele gezellige groep." Cliënt 3: "Ja geweldig!"
Mantelzorger: "Mijn man is echt een mensenmens. En nu heeft hij het zo naar zijn zin, hij is helemaal opgeleefd, loopt te fluiten enzo. Ja echt hoor, als hij maar mensen om zich heen heeft."
Mantelzorger: "Ik denk dat het voor mijn schoonmoeder, kan ik alleen maar zeggen dat het haar wel uit haar isolement haalt. Want ze trok zich steeds meer terug. En nu ja, ze leeft er eigenlijk wel een beetje door op."
Mantelzorger: "Mijn man heeft er helemaal geen behoefte aan, aan sociale contacten. Nooit gehad."
Mantelzorger: "Mijn vrouw heeft liever niemand om haar heen. Ze zit hier wel maar ze zit gewoon stil. Te breien,

verder niks.”
Eigenaar zorgboerderij: “Er ontstaan ook weer, hebben we een paar voorbeelden van, nieuwe vriendschappen. Mensen die elkaar niet kenden, ze zien elkaar hier een paar keer per week, of elke week, en ja die hebben mekaar wat te vertellen zeg maar.”
Locatiemanager: “Er wordt samen gegeten, en in de PG groep dekken ze samen de tafel dus dan moeten ze elkaar helpen. Er wordt samen een spelletje gedaan, tja dan zijn er twee die niet willen en zes wel, dan merk je toch door de rest te zien dat de anderen daar toch wel in meegaan of meehelpten. Dus in die zin merk je toch wel dat er wat interactie is. Daarentegen zie je ook dat als er iemand uit de groep gaat, ze ook snel vergeten dat die persoon er was.”
Indicatiesteller gemeente: “Ik denk dat het de kwaliteit van leven wel verbetert. Dat het je wereld wel weer een stukje groter maakt.”

Steun aan elkaar

Voor een deel van de cliënten gaan de contacten niet heel veel verder dan ‘een praatje maken’. Anderen raken echt bij elkaar betrokken of vinden steun bij elkaar door het bespreken van gezamenlijke zorgen en ervaringen. Ook werden voorbeelden genoemd waarin begeleiders een belangrijke bron van steun waren.

Cliënt: “Soms ontmoet je mensen tot wie je je altijd kan wenden. Dat is ook belangrijk, want je gaat niet zomaar met iedereen praten, vooral niet over persoonlijke dingen.”
Cliënt: “Wat ik erg, nou ja belangrijk, maar interessant vind, je hebt natuurlijk allemaal als je oud bent verschillende kwaaltjes en je kunt met elkaar erover hebben, erover spreken. En dan denk je oh in die dingen ben ik ook niet alleen. [...] Dan kun je dus ook wat begrip opbrengen voor elkaar. Maar je kan ook soms, een soort, je eigen zorgen kwijt”
Cliënt: “Als je een gesprek wilt hebben dan neemt [begeleidster] je apart en dan kun je je gedachten kwijt. En dat vind ik héél erg belangrijk. Ze zegt ook, je hoeft je eigen bij ons nergens voor te schamen. Vertel maar wat er is. En kijk dat vind ik heel belangrijk dat je je verhaal kwijt kan. En ze zullen je er niet op aankijken.”
Eigenaar zorgboerderij: “Wat wij ook wel merken is dat mensen veel steun aan elkaar hebben. Wat hier bijvoorbeeld nog weleens een onderwerp van gesprek is, dat mensen hun rijbewijs niet meer hebben. Vooral die mannen vinden dat heel erg. [...] Wat ik heel erg fascinerend vind, is dat die mannen elkaar heel erg tot steun zijn. En niet dat ze het dan oplossen. De ene zegt dan ‘ja is misschien maar beter’, of van ‘dat heb ik ook’ waardoor mensen zich minder alleen voelen daarin. Ik denk dat ze daar wel van opknappen. Of ja opknappen, zich goed bij voelen.”
Teammanager: “Dat zie ik met name op de ontmoetingscentra, dat daar dan een groep mensen zit die elkaar eigenlijk niet kent, elkaar niet uitgekozen heeft, maar vanwege hun “ziekte” daar komt, en dat daar echt een stukje sociaal contact ontstaat, en ook echt vriendschappen. Die zie ik op de groep ontstaan, maar ook tussen mantelzorgers. Er zijn nu nog groepen mantelzorgers waarvan partners al opgenomen in het verpleeghuis zijn of zelfs al overleden zijn, die elkaar nog steeds zien. En dat vind ik een bijzondere bijkomstigheid, dat je denkt, wow...”
Afdelingshoofd: “Al die mensen zitten een beetje in hetzelfde schuitje. Ik denk dat het ook een gedeelte zelfhulp is wat de mensen van elkaar ondervinden. Afgezien van het feit dat de medewerkers natuurlijk heel erg hun best doen om de mensen een hele leuke dag te bezorgen.”

Thuis wat te vertellen

Vooral mantelzorgers denken dat het sociale contact op de dagbesteding voor de meeste cliënten geen invloed heeft op het sociaal functioneren wanneer zij weer thuis zijn. Er zijn bijvoorbeeld cliënten die erg gesloten zijn (geworden) en zich steeds meer terugtrekken, daar heeft dagbesteding niet veel in veranderd. Zelf geven enkele cliënten aan dat het voor hen wel makkelijker is om contact te maken omdat ze dat op de dagbesteding ook doen, of omdat ze door de dagbesteding vrolijker of minder angstig zijn geworden. Daarnaast biedt datgene wat cliënten meemaken op de dagbesteding ook een gespreksonderwerp, en is er daarom weer wat nieuws te bespreken thuis.

Mantelzorger: “Maar het is niet dat ze socialer worden naar buiten naar andere mensen. Het wordt eigenlijk alleen maar minder.”
Mantelzorger: “En dat contact dat ze hier hebben, wordt ook niet gebruikt als ze thuis zijn zeg maar. Ik heb nog nooit meegemaakt dat m’n moeder gezegd heeft ‘er is iemand koffie komen drinken van de dagbesteding’, dat niet.”

Afdelingshoofd [over sociaal functioneren]: “We kijken of er mogelijkheden zijn om het aan te leren of te verbeteren. Daar kijken we wel naar, maar dat lukt niet altijd. Het nadeel als je hier zit is natuurlijk dat het hierdoor wordt overgenomen en dat die noodzaak er niet meer is. Het kan natuurlijk ook dat je wat meer durft.”
Clïënt: “Ja je maakt wat makkelijker contact. Je wordt wat vrijer, je hebt wat te vertellen dus dan komt er ook bij.”
Mantelzorger: “En ja, ze heeft wat te vertellen want verder maakt ze niet zoveel mee hè.”
Mantelzorger: “Hij komt ook met verhalen hiervandaan wat hij precies nog allemaal na kan vertellen. Dan heb je ook weer even gespreksstof. En dan vertelt hij het wel 10 keer, bij wijze van spreken, maar hij heeft weer wat anders hier beleefd. Of ze hebben met elkaar zitten praten, dan komt hij daar ook al mee thuis.”
Eigenaar zorgboerderij: “Maar het zorgt er ook voor, dat als ze thuiskomen, aan het einde van de dag dat ze ook iets te vertellen hebben. Kijk, het kortetermijnegeheugen is natuurlijk vaak aangetast. Dus als je aan het eind van de dag vraagt goh wat heb je tussen de middag gegeten dan weten ze het niet meer. Maar dingen waar wat meer emotionele lading op zit zeg maar, bijv. vorige week zijn nieuwe poesjes geboren, nou dat horen we dan weken laten nog, hoe vaak mensen dat thuis vertellen! [...] We hebben een schriftje daar schrijven we elke dag in wat we eten, maar ook wat voor activiteiten we hebben gedaan. En de gedachte daar achter is, dat dat voor thuis een aanleiding kan zijn om dat schriftje tevoorschijn te halen, waardoor mensen, als ze er zelf niet op komen, op verhalen kunnen komen. [...] Door dat schriftje ontstaat er meer interactie eigenlijk.”

Er uit zijn

Veel respondenten gebruiken het zinnetje ‘even eruit zijn’. Cliënten zijn meestal beperkt in hun mogelijkheden om hobby’s uit te oefenen of erop uit te gaan. Ook bij huishoudelijke taken en klussen is vaak hulp nodig. Sommige cliënten gaven aan thuis maar voor zich uit te staren, hele dagen te zitten of veel te slapen. Al snel liggen dan verveling en frustratie op de loer en dit heeft nogal eens zijn weerslag op persoonlijke relaties. Dagbesteding biedt voor veel cliënten dan ook een welkome onderbreking van de dagelijkse gang van zaken; even iets anders dan thuis. Daarna is het ook weer fijn om thuis te komen.

Clïënt: “Niet dat ik zeg dan wordt het dooie boel. Maar hier in dagelijks gedoe heb ik het beter naar m’n zin dan dat er thuis helemaal niks te doen is.. ja dat vind ik dood. Dan ben ik liever hier dan thuis.”
Clïënt: “Je hebt een beetje afleiding he. Want ik zit wel in een bejaardenhuis, dus ik heb verder niks. De muur komt op een gegeven moment op je af. Dus ik verveel me, even eruit zijn.”
Clïënt: “Ik was bang om in een vacuüm te vallen; je zit op een leeftijd, dan vallen mensen weg. Mijn buurman is drie jaar geleden overleden, was een beetje een broertje van me. Mijn vriendin.. Dus ja, anders kom ik achter de geraniums te zitten de hele dag, dus ik dacht ik moet eruit.”
Clïënt: “Ik ga 5 dagen, omdat we niet te lang bij elkaar kunnen zitten thuis. Je krijgt strijd tegenover mekaar en dan blijf je te lang kleven en dan denk je bij je eigen ik moet toch eens een keertje wat weg. [...] We bijten elkaar niet meer. Mijn vrouw krijgt een beetje meer rust. Die is blij dat ik weer even een dagje er tussenuit ben.”
Clïënt: “Ik ging vervroegd met pensioen, dus ik viel eigenlijk in een gat. Ik heb geen hobby’s. [...] We kwamen vaak in de knoei. En toen op een gegeven moment heeft een coach me hier naartoe genomen. En hier kan ik mijn ei kwijt. Ze laten me gaan, ze dwingen me niet. Wil ik sporten, ga ik sporten. Dat doe ik graag. Ik ben thuis veranderd. Naar mijn vrouw toe, ons huwelijk wat altijd goed geweest is, is weer net als vroeger, we houden ontegenwoordig veel van elkaar. [...] Ik heb een schat van een vrouw, het is altijd ‘wil je dit, wil je dat?’... de worst die ik lust...ik kan het niet beter hebben. Daar ging ik lelijk tegen doen. Tegen zo’n lieve vrouw he, ik ging me overal tegen afzetten. [...] Maar ik ben veranderd, dat wil ik duidelijk maken. Ik ben thuis weer de gezellige opa, en de gezellige vader, en man. Dus het gaat nou heel goed tussen ons, en dat is de bedoeling.”
Mantelzorger: “Dat er opvang is hier... hij kan niet veel meedoen maar hij is er, hij zit er, hij gaat er heen, het is een break van de dag... het is gewoon geweldig vind ik zelf. Eigenlijk wil hij zondag ook, maar ja hij weet niet dat het zondag is.”
Mantelzorger: “Voor mijn vrouw is het goed om uit de dagelijkse sleur te gaan en geest op andere punten in te spannen. [...] Ik vind het voor haar ook belangrijk dat ze er even uit gaat.”
Clïënt: “Nou ik vind het wel prettig dat ik hierheen ga. Ja ik voel me wel beter, je bent eruit. Dat is het hem, je bent onder de mensen. [...] Ik heb het best naar m’n zin hier. Als ik dan dadelijk naar huis ga, ben ik ook weer blij, vind ik ook weer fijn. Je bent toch haast de hele dag weg hè. En dan vind ik het best wel fijn als ik weer thuis kom.”
Mantelzorger: “Mijn moeder vindt het al leuk om in het busje te zitten, dan zie je tenminste nog wat.”

Bezig zijn en je waardevol voelen

De respondenten vertellen over heel veel verschillende activiteiten die zij (graag) doen en uitjes die georganiseerd worden. Bij de dagbesteding zijn andere mensen om de activiteiten samen mee uit te voeren, er is begeleiding en er zijn verschillende faciliteiten. Het gaat vaak om leuke activiteiten om de dag mee te vullen, maar ook nuttige (zoals voorbereiding van de maaltijd, (hersens)gymnastiek en het bespreken van het nieuws). Bepaalde activiteiten geven sommige cliënten ook het gevoel een rol te hebben en zorgprofessionals geven aan dat zij graag een zinvolle tijdsbesteding bieden om de eigenwaarde van cliënten te behouden of herstellen. Er zijn ook cliënten die liever wat meer te doen hebben of iets anders willen doen tijdens de dagbesteding, zoals ook aangegeven bij 'passende dagbesteding'.

Mantelzorger: "Mijn vrouw die is echt veel actiever geworden. Kijk, die kwam er helemaal niet meer uit, die ging echt alleen de deur niet meer uit. Ja, dan wordt je wereld heel erg klein. En hier heb je weer wat meer met elkaar te praten he."
Mantelzorger: "Als hij alleen is, kan hij het ook niet op gaan zoeken want hij valt heel veel. Dus ja dan zit hij te wachten. En nu is heel de dag bezig."
Cliënt: "Wat moet je dan de hele dag thuis doen. Moet ik dan de hele dag ramen zemen of stofzuigen? [...] Als je elke dag thuis bent, in je eentje. Elke dag ga je niet de stad in. Dus dit is toch een heerlijke uitkomst."
Cliënt: "Ja je hebt wat te doen"
Cliënt "Ik kan ook niet begrijpen dat ze ons altijd hele dagen kunnen bezighouden. [...] Ze verzinnen iedere keer wel iets hè. Wat hebben we nou vanmorgen zitten doen, weet jij het nog? In ieder geval zijn we altijd bezig."
Cliënt: "En dan wassen we af, dat is een besteding, en dan lachen we met mekaar hè, als we bezig zijn. Dan voel je dat je nog eens iets doet. En dan ben je even van die tafel af, van de dag zitten. [...] Je voelt dat je ergens weer voor deugt, laat ik het zo zeggen. Het is misschien raar gezegd maar je voelt je weer belangrijk."
Cliënt: "Ze gaan ook met ons door het winkelcentrum, als je dat wil. En dan ben je er toch uit, en we gaan ook weleens op een terrasje zitten hè. Dan krijgen we een kop koffie. En bij het park is een kantine daar gaan we ook weleens heen. Dan loop je in het groen, en ben je zo even leuk met elkaar bezig."
Mantelzorger: "Laatst waren ze naar de kinderboerderij, zegt ze 'we zijn naar de diertuin geweest'. Ze vond het helemaal geweldig."
Mantelzorger 1: "Hij sjuwt weer van alles mee, als er een bepaald onderwerp is. Ze hebben ook weken gehad hè: Spanje, Malta.. Hebben we allemaal video's van, dus huppakee gaat allemaal mee. Ja, hij kan zich weer uiten" Mantelzorger 2: "Hij is weer belangrijk" Mantelzorger 3: "Ik wou net zeggen van hij voelt zich weer van 'ik kan ook wat doen'" Mantelzorger 1: "Hij heeft altijd in het onderwijs gezeten dus ja, hij wil nog steeds mensen wat overbrengen. En dat wordt hier zeer gewaardeerd moet ik zeggen."
Cliënt: "Nou ik heb ook wel momenten gehad dat ik denk bij m'n eigen, wat doe ik hier? Je zit maar op die stoel. Dan denk je, ja wat zit ik hier te doen eigenlijk?"
Cliënt 1: "Ik vind, de ochtend dan lees je maar wat. En dan wordt het half 1, en dan half 2..." Mantelzorger: "Mijn man zegt thuis ook dat hij zich verveelt."
Cliënt 2: "Nou ja 's middags is het een uur rust. Nou ja dan zit ik een uur lang. Te niksen." Cliënt 3: "Nooit wat van gemerkt. Triominos, en weet ik wat allemaal. Eerst de krant lezen, en dan gaan we spelletjes doen. Triominos, rummikub, sjoelen, aanleggen, kaarten.."
Locatiemanager: "De specifieke doelstelling is natuurlijk om mensen bezig te houden. Vooral mensen met dementie moeten eigenlijk cognitief wel zo lang mogelijk worden getraind. Ook gezelligheid bieden, maar ook wel activiteiten om de mensen zo goed mogelijk te houden."
Afdelingshoofd: "Een deelnemer was vroeger hoofdonderwijzer van de lagere school geweest. En die werd dus de ruimte gegeven om 's ochtends even de taken te verdelen van degenen die daar zaten. En of dat nou zin had of geen zin had, maar die man voelde zich in zijn waarde, want hij verdeelde de taken zoals hij dat vroeger ook altijd had gedaan. Nou dat vind ik gewoon echt het mooie van dit. Want we zijn niet alleen maar aan het knutselen en om ze bezig te houden, nee ook om ze verder te brengen. [...] We kijken dat de talenten van mensen met dementie en wat vind je leuk nog om te doen, en dat je dat als vrijwilliger kan doen. [...] Dus dat is dan een meerwaarde dat mensen zich nog weer nuttig voelen in de maatschappij, participeren, en ook dat is weer, dat je ziekte een stukje kunt uitstellen. Dat hoop ik dus."
Gemeentelijke indicatiesteller: "Wat prikkels is beter dan helemaal geen prikkels. Je hebt natuurlijk ook wel dat ze nog dingen willen aanleren, waardoor ze daarnaast weer wat zelfstandiger kunnen worden of toch kunnen deelnemen aan vrijwilligerswerk of naar een inloop kunnen gaan."
Eigenaar zorgboerderij: "Dat zinvolle zit hem in, dat de dingen die we hier doen, gewone dingen zijn op en rond de boerderij. Wij merken dat mensen dat motiveert om ook daadwerkelijk activiteiten te ondernemen. Dus bij de kippen worden eieren geraapt, die krijgen voer, die krijgen water. In het werkplaatsje maken we dingen die we ook echt gebruiken. En het konijnenhok, ik noem maar wat, dat maken we zelf. Het is geen bezigheidstherapie."

<p>[...] De mannen die in de moestuin wat willen doen, die leveren op die manier ook een bijdrage aan de maaltijd. [...] Je doet ertoe, in de zin van het zorg geven aan dieren bijvoorbeeld. Sommige zeggen ook letterlijk ja ik kom hier om voor die dieren te zorgen anders zorgt er niemand voor! [...] De rol die ze daarin hebben en ervaren, ervaren ze als heel waardevol. Waardoor ze ook op het gebied van eigenwaarde zich meer voelen, zich beter voelen eigenlijk”</p>
<p>Participatiecoach: “We proberen hier ook de zelfredzaamheid en eigenwaarde hoog te houden, zodat ze ook het gevoel hebben dat ze iets kunnen betekenen. [...] De eigenwaarde wordt heel erg vergroot, dat valt echt op. We proberen de zelfredzaamheid te stimuleren: meehelpen op het dagcentrum zelf. Het maakt niet uit wat, je kunt het zo gek niet bedenken. Je kunt denken aan helpen met de maaltijden, helpen met afwassen, helpen met activiteiten, niet alleen meedoen als ontspanning, maar ook in een soort begeleidingsrol.”</p>

Structuur

Dagbesteding vormt ook een doel om voor op te staan en uit bed te komen. Het brengt ritme en regelmaat in het leven van cliënten. Zeker voor mensen die niet zo goed voor zichzelf zorgen, die veel slapen of moeite hebben met oriëntatie in de tijd lijkt dat belangrijk. Veel cliënten en mantelzorgers vinden het prettig dat er elke dag wat op de planning staat, en dat een week gevuld is. Andere cliënten zeggen echter liever minder vaak te willen gaan om juist wat meer rust en vrije tijd te hebben.

<p>Mantelzorger: “Mensen die dementie hebben, worden onzeker. Hier worden ze opgehaald. Staat op de agenda, dus dat doen ze gewoon.”</p>
<p>Cliënt: “Ik kom er ’s ochtends met het busje naar toe, en ga ’s avonds met het busje weer weg. En de volgende dag komen ze me weer halen en zit ik weer daar.”</p>
<p>Mantelzorger: “Er is weer een doel in het leven.”</p>
<p>Mantelzorger: “Je staat nu wel bijtijds op, dat vind ik een hele verandering hoor. Eerst was je niet uit je bed te krijgen.”</p> <p>Cliënt 1: “Ja voor die dagen dat je hier bent, moet je op tijd je bed uit. En daar ben ik zo aan gaan wennen door de jaren dat je op die andere dagen ook op tijd bent.”</p> <p>Cliënt 2: “Ja er komt ritme en dat is wel fijn als je een beetje in een ritme blijft.”</p>
<p>Mantelzorger: “Nu is het zo ingedeeld dat ze eigenlijk alle dagen wat heeft. Drie dagen dagbesteding, dinsdag huishoudelijke hulp, iedere dag ’s avonds iemand voor de medicijnen, donderdag wat van de kerk een gezellige middag of ze wordt door de jongste broer opgehaald om te klaverjassen. Dus dan heeft ze iedere dag wat.”</p>
<p>Cliënt: “Ik ben er drie dagen, dat is één dag te veel. Voorheen ging ik twee dagen en toen ging het prima. Ik heb helemaal geen dag voor mezelf. Niks. Heel de week bezet.”</p>
<p>Cliënt: “Ik kon drie dagen hier komen maar dat heb ik niet gedaan. Omdat ik ook nog op andere clubs zit.”</p>
<p>Locatiemanager: “Bij mensen die dementie hebben, en ook wel Parkinson, merk je dat structuur voor hen heel belangrijk is. En dat heb je toch wel op de dagbesteding. [...] Ik denk dat wat wij hier hebben, je hebt natuurlijk een bepaald patroon, een regelmaat [...] Ze komen altijd binnen, en altijd eerst koffie met die krant.. en altijd dit.. maar het is voor hen gewoon een houvast.”</p>
<p>Teammanager: “Vaak zie je bij mensen met dementie, dat generaliseer ik dan ook, dat als je op een dag niet zoveel doet, dan worden mensen inactief en wat gaat er dan gebeuren? Dan gaan mensen slapen. En op een gegeven moment ben je uitgeslapen en dan is het midden in de nacht en dan ben je wakker. En dan gaan mensen dwalen. Dus het gaan naar dagbesteding geeft een stukje ritme, en daarmee ook, blijft het dag- en nachtritme in stand.”</p>
<p>Eigenaar zorgboerderij: “Ze krijgen zeker wat van de seizoenen mee want dat is natuurlijk ja, nu worden de aardappels gerooid en straks wordt er geploegd, en in het voorjaar wordt er weer gezaaid, en de aardappels gepoot. En dat is natuurlijk ook door het eten, de groenten komen altijd uit onze eigen tuin, het jaar rond ongeveer.”</p>

Uitdaging en rust

Verschillende mantelzorgers gaven aan dat ze, met de beste bedoelingen, soms te veel uit handen nemen van de cliënten of zich teveel bemoeien met het leven van de cliënt. Uit zorgzaamheid of veiligheidsoverwegingen, maar ook omdat het sneller of beter gaat als je het zelf doet. Op dagbesteding worden cliënten uitgedaagd om zelf meer te doen. Ook het tegenovergestelde vindt plaats volgens zorgprofessionals; soms wordt er thuis te veel van de cliënt gevraagd. Dan kan een dagbesteding juist wat meer rust geven.

Mantelzorger 1: "Ja ik krijg wel eens op 'me sodekanis' dat ik te veel voor hem doe. En dan denk ik bij m'n eigen het is ook nooit goed."
Mantelzorger 2: "Maar ik heb ook de neiging om te veel te doen."
Mantelzorger 3: "Ja ik denk wij allemaal."
Mantelzorger 4: "Tegen mij zeggen ze altijd 'je pakt teveel uit zijn handen. Maar ik kan er beslist niet tegen als ik in de keuken ben en je moet iets opruimen, dat is zo irritant om me heen staat te draaien. Ik word er gek van. Ik zeg 'ga alsjeblieft die keuken uit ik doe het even alleen!'. Ja ik kan, dan ben ik ook 'kruidjeroermeniet' dan, maar daar word ik helemaal hysterisch van. Dan wil die, net als 's morgens, die vaatwasser uitruimen, ik heb dat zo weg. Dan ben ik bezig en dan komt hij ook, dan pakt hij een kopje en dan zet ie het eerst op het blad, en dan van het blad gaat ie in het kastje... en dan pfff denk ik zet dan gelijk in het kastje!"
Mantelzorger 5: "Wat maakt dat nou uit, je kunt ook zelf uit de keuken stappen en hem zijn gang laten gaan."
Mantelzorger: "Als ik haar haar eigen gangetje laat gaan dan gaat het allemaal goed. Ik moet me er niet teveel in mengen want dat geeft onrust. Dan voelt ze zich bekeken en dan wil ze alles te goed doen. [...] Nu durf ik echt een stapje achteruit te doen en wachten tot zij zegt van dat ze hulp wil."
Eigenaar zorgboerderij: "En wat wij merken, dat de mensen die hier komen de regie heel erg kwijt zijn. Er wordt heel veel voor ze gezorgd, met de beste bedoelingen overigens, ook omdat het nodig is. Maar er wordt ze daardoor ook heel veel ontnomen, vooral die regie. De keuzes worden voor de mensen gemaakt, even generaliserend."
Locatiemanager: "Soms is de belasting thuis best hoog, zowel voor de cliënt als de mantelzorger. Een mantelzorger kan overbelast zijn, maar een cliënt kan ook overbelast zijn doordat de mantelzorgers of familie heel veel van de cliënt vragen. Dan zie je wel eens dat mensen heel moe zijn, en als wij ze dan gaan overvragen, helpt dat niet. Dan moet je soms wel met familie in overleg gaan: hoe komt het dat iemand zo moe is, wat kunnen we eraan doen, wat doet u thuis? Soms heeft de familie het idee: we moeten allemaal van alles, we moeten het familielid bezighouden, terwijl rustmomenten ook goed zijn."

Persoonlijke verzorging en vitaliteit

Mantelzorgers geven aan dat de regelmaat, de verzorging en de activiteiten de cliënt veel goed doet. De maaltijden en koffiepauzes bijvoorbeeld zorgen ervoor dat een cliënt beter eet en drinkt. Begeleiders helpen bij de medicatie en het toiletbezoek. Verschillende activiteiten stimuleren cliënten daarnaast om in beweging te komen, hoewel hier volgens respondenten nog wat meer aandacht aan gegeven kan worden. Tot slot geven zowel cliënten als mantelzorgers aan dat cliënten aan het eind van de dag vaak moe zijn en dan goed kunnen slapen.

Client 1: "De toiletten zijn keurig schoon, er hangt toiletpapier en van die doekjes waar je je handen... papieren doekjes."
Client 2: "Het is hier allemaal: fietsen.. roeien.. alles kan!"
Client 3: "Ja, lekker douchen erna, heerlijk. Ja dan leef ik helemaal op!"
Mantelzorger: "Ze krijgt in ieder geval drie dagen goed te eten. Daardoor blijft ze ook op gewicht."
Mantelzorger: "En ze eet goed, dat vind ik ook wel.... Ik denk niet dat ze goed eet als ze alleen thuis is. Want ze weet het niet, dat vergeet ze gewoon. Ja, en ze heeft ook die behoefte niet meer."
Mantelzorger: "Dat mijn man veel gezonder is geworden. Regelmaat. Voor die tijd had hij constant een blaasontsteking. Dat heeft hij zolang als hij gaat niet meer. Ik denk dat hij gewoon wat meer drinkt, want dat is thuis een probleem. En je bent ook gegroeid hè?!"
Afdelingshoofd: "Mensen vergeten soms ook om te eten en daarom vallen ze af. Heel veel mensen vinden het niet leuk om alleen te eten en zo is er een heel aantal redenen. [...] Dan laten we ze het liefst op maandag, woensdag en vrijdag komen en dan hoeft de familie zich niet zo'n zorgen te maken, die mag hen laten eten wat ze willen omdat ze zo genoeg binnen krijgen."
Afdelingshoofd: "Bij ons op de dagbesteding krijgen mensen, ze moeten er wel voor betalen, maar er wordt geregeld dat er of een goede lunch is, of een warme maaltijd, waardoor ze daar thuis niet over hoeven na te denken. En als jij drie keer in de week een goede maaltijd hebt, kun je de andere dagen met brood uit de voeten zeg maar."
Clïënt: Ik sport hier, dus dat hou ik allemaal op peil."
Clïënt: "Ik doe hier mijn therapie, fietsen, roeien, alles. En ik oefen met mijn hand. Dan zetten ze wat dingetjes op tafel en dan pak ik het."
Afdelingshoofd: "We hebben ook een yogagroep en dat is ook heel leuk. Dat is zomaar ontstaan, ik geloof dat die mevrouw zomaar is binnen komen lopen. Ze had nog nooit yoga aan ouderen gegeven. Ik zei 'ik denk dat het op de stoel moet, ik heb geen idee'. Dat doen we al zes of zeven jaar, en het is voor de mensen ook heel erg leuk. Wisten wij veel, de mensen met Parkinson zitten daar, ze beginnen zo en aan het einde zitten ze helemaal rustig, dat is zo wonderlijk."

Mantelzorger: "Ik geloof niet dat ze veel bewegen hier, of rondjes lopen."
Mantelzorger: "Daar ga ik over praten want hij doet de hele dag niks, zit de hele dag te zitten."
Afdelingshoofd: "Er zijn ook wel eens mensen die zeggen: nou, ik heb ook lang gezeten. Dan denk ik: ja, niemand zegt dat je lang moet zitten. Als het mooi weer is, zullen ze vast wel weer met een clubje naar buiten gaan, maar voor een gedeelte wordt je toch geamuseerd en dan ga je toch een beetje mee met de flow."
Afdelingshoofd: "Het is wel zo dat mensen over het algemeen geneigd zijn om veel te zitten en ze doen ook veel activiteiten die ook zittend zijn, maar we sporten wel elke dag, 's ochtends of 's middags. Er wordt gezwommen en er wordt aan fitness gedaan. Dat is ook wel goed voor je lijf."
Eigenaar zorgboerderij: "We kennen ook plekken van dagbesteding daar staat een grote tafel, en daar staan 12 stoelen omheen, en begin van de dag gaat iedereen daar zitten en eind van de dag gaat iedereen er weer af. Dat denk ik van ja, dat is te makkelijk. Niet omdat je mensen, ja dat je mensen geen comfort wil bieden, je moet het een beetje speels oplossen denken wij dan. [...] Na de koffie gaan we eerst de geitjes en schapen naar buiten laten. En iedereen komt dan in de benen, deels met rollator en deels zonder. Die gaan allemaal, wat voor weer het ook is, mee naar schuur en maken in ieder geval een rondje buiten. Dus ook de mensen die een groot deel van de dag toch binnen zitten, die komen ook buiten. Wij merken dat het verzorgen van dieren, dat raakt een soort oer gevoel van ja dat is nodig. Daar kom je voor in beweging."
Mantelzorger 1: "Hij is hier actief bezig en dat merk ik dan, dat hij thuis vermoeid is. Maar hij wordt hier wel alert gehouden en hij is ook heel erg aanwezig hier en daardoor wordt hij natuurlijk... Thuis is hij dan echt moe als hij geweest is. Het is wel een persoon die aanwezig is altijd en thuis stort dat dan in."
Mantelzorger 2: "Ja dat heeft mijn man ook die gaat meteen hup zijn bed in als hij thuis komt want dan is hij zo moe."
Mantelzorger: "Komt hij half 5 thuis, en dan gaat hij in z'n stoel zitten en dan slaapt hij. Kennelijk toch moe."
Afdelingshoofd: "Als ze hier de hele dag zijn geweest, slapen ze die nacht, dan zijn ze natuurlijk moe. Dat gebeurt eigenlijk zonder dat we iets hoeven doen, behalve dat we ze wakker moeten houden."

Behoeven voor lichamelijke achteruitgang

De onderliggende aandoeningen van problemen en beperkingen die cliënten ervaren en die de reden zijn voor de komst naar dagbesteding, zijn in het algemeen langdurig en/of ongeneeslijk. Het is niet het doel van dagbesteding om dit op te lossen. Respondenten geven wel aan dat dagbesteding kan helpen bij het stabiliseren van het ziekteproces, bij het vertragen van achteruitgang of bij het signaleren van gezondheidsproblemen. Veel ziektebeelden kenmerken zich echter door verschillende fases; de ene dag gaat het beter dan de andere dag en er zijn periodes dat iemand zich veel beter voelt of juist snel achteruit gaat. Dit maakt dat respondenten niet goed weten hoe het met iemand zou gaan als hij/zij niet naar dagbesteding zou gaan. Het is dan ook moeilijk om in te schatten in hoeverre dagbesteding invloed heeft op fysiek functioneren. Wel zeggen professionals bij de dagbesteding een signalerende rol hebben; bij zowel veranderd gedrag als lichamelijke aandoeningen signaleren of interpreteren mantelzorgers en/of cliënten dit niet altijd (juist). De professionals signaleren problemen en ondernemen meteen actie door onderzoek, behandeling of hulp in te zetten.

Cliënt: "Er is bij mij niks veranderd. Je voelt je geaccepteerd. Maar lichamenlijk niet, want ik heb ook iets in de sportzaal gedaan maar dat merk ik niet."
Mantelzorger: "In het jaar dat ze hier is, is het hele dementieproces wel verder gegaan. Wel langzaam, maar zeker. [...] Ik denk dat dagbesteding de echte zorgvraag niet wegneemt of vermindert."
Mantelzorger: "Ik heb het gevoel sinds ze naar dagbesteding gaat, het wel een beetje stabiliseert, de achteruitgang."
Mantelzorger: "Mijn vrouw is zeker vind ik dat de teruggang vertraagd is, dus de achteruitgang is duidelijk vertraagd. En ze is gewoon veel vrolijker en actiever en als je met haar praat.. ik zeg altijd... dat is een verschil van dag en nacht. Ik heb nog nooit een dag spijt gehad dat ik haar hier heb..."
Afdelingshoofd: "Ik heb ook geleerd, en denk zeker dat dit waar is, dat een mens nooit alleen zijn ziekte is. Als je een dag hebt, dat je je goed voelt, je afgeleid wordt en je er niet aan hoeft te denken, gaat het natuurlijk beter. Het hangt ook een beetje van het ziektebeeld af. Soms haalt het ziektebeeld je in en daar kan je niks aan doen."
Locatiemanager: "Je kunt iemand nooit voor achteruitgang behoeden, maar je probeert iemand zo lang mogelijk stabiel te laten zijn."
Eigenaar zorgboerderij: "Het zijn allemaal mensen die achteruitgaan in hun gesteldheid. Geestelijk dan wel lichamenlijk. Maar ja wat wij wel merken, doordat mensen gestimuleerd worden om in beweging te komen, dat mensen ook vaker dan dat ze niet naar dagbesteding zouden gaan, een stukje wandelen."
Teammanager: "Kijk het ziekteproces gaat door, helaas kun je ziekte niet uitstellen. En zeker als je het over

dementie hebt, dat kun je niet uitstellen. Maar wat je wel kunt doen, is door dagbesteding bijvoorbeeld het dag- en nachtritme in stand blijft. [...] Ik denk dat het stukje, het doen van activiteiten, het doen van... op elke locatie wordt wel iets van beweging gedaan, ja dat is altijd beter dan niks doen. Ik denk dat als wij dat niet zouden initiëren, er weinig zou gebeuren. En dat maakt denk ik wel dat je lichamelijk... Kijk beter maken, als we dat zouden kunnen... Maar dit gaat meer om andere dingen: je vitale gezondheid, je lichamelijke gezondheid. Ik denk zeker dat dat een bijdrage geeft."
Participatiecoach: "Wij werken heel veel met Parkinson, met medicijngebruik, dat luistert bij Parkinson heel nauw en daar begeleid je mensen ook in. Je werkt met staliften, met passieve liften, het zorggedeelte zit er hier ingebakken. Wij prikken ook bloedsuikers. Als we raar of heel agressief gedrag zien en iemand heeft diabetes, dan gaan we even prikken en dan weten we wat we moeten doen."
Afdelingshoofd: "Als er iets met het lichamelijk functioneren is, proberen we aan de bel te trekken. We hebben hier een mevrouw die hier komt omdat ze een hersenbloeding heeft gehad. Ze is eigenlijk wel redelijk stabiel, maar na een poosje moet er eigenlijk weer fysiotherapie en logopedie in om haar weer een beetje op de rails te krijgen en dan gaat het weer een poosje goed."
Locatiemanager: "Nu hebben we enigszins de vinger aan de pols. [...] Je ziet ook heel veel dingen, hele simpele dingen, zoals iemand die ouder is en onrustig wordt. Iemand die Parkinson heeft of dementerend is: doe maar een keer een urine-onderzoekje. Dat kunnen we hier doen. Dan kunnen ze naar de huisarts bellen en dan kan er een kuur worden uitgeschreven. Thuis ziet een familielid dat niet zo. Daar is het meer: hij is weer lastig geweest vandaag. Terwijl er vaak onderliggend iets aan de hand is."
Participatiecoach: "De fysiotherapeut was hier bezig met oefeningen en die mevrouw zei: 'doe maar niet, doe maar niet'. Toen zei hij: 'zullen we haar even op bed leggen'. Toen hebben we haar op bed gelegd en toen zag ik enorme smetplekken in de lies, het was superrood. Dan weet ik wat ik moet doen. Sowieso even verzorgen en droogmaken. Dan bel je de thuiszorg, vraag je zorgmomenten aan en overleg je even over wat je hebt gesignaleerd. Dat is op dat moment je rol, zodat zij daar verder mee kunnen. Wij doen even de eerste hulp, maar je communiceert het wel: dit is er aan de hand. Dan signaleer je iets en je doet er iets mee."

Cognitieve prikkeling

Zoals hierboven al beschreven is, is het moeilijk aan te geven voor respondenten wat de invloed is van dagbesteding op cognitieve achteruitgang. Wel worden cliënten op verschillende manieren geestelijk geprikkeld.

Mantelzorger: "Wat ik van dagbesteding wel gunstig vind, dat ze wordt geprikkeld om na te denken om met spelletjes mee te doen en dat vindt ze wel leuk."
Cliënt: "Ik ben daar niet zo kapot van. Het zit op de harde schijf en dat blijft daar gewoon zitten. Ik vergeet dat allemaal niet."
Cliënt: "Ik doe eigenlijk aan alles mee. Als er hersengymnastiek gedaan wordt; allerhande dingen raden weet je wel, van vroeger. En doe ik daar aan veel mee, omdat het goed is natuurlijk om je hersens te laten werken."
Eigenaar zorgboerderij: "Aan de keukentafel wordt altijd uitgebreid het eten besproken, wat we eten, maar dat is ook aanleiding voor een gesprek van goh, en hoe maak je dit, of hoe maak je dat. Waardoor mensen ook geestelijk aan het werk zijn."
Locatiemanager: "Ze worden geprikkeld die dag, het kan ook overprikkeling zijn, maar ze worden hoe dan ook geprikkeld. En of dat altijd thuis in de thuissituatie ook gebeurt dat is maar de vraag, maar ze worden hier geprikkeld. Ook door de activiteit, of je het nou wel of niet leuk vindt, er gebeurt wat aan die tafel."

Zin in het leven

Duidelijker is de invloed van dagbesteding op de stemming van cliënten. Verschillende respondenten vertelden dat de cliënt vrolijker is, meer ontspannen of rustiger. Dit is niet altijd van blijvende aard, het geldt soms alleen op de dag van de dagbesteding zelf en het geldt niet voor iedereen. Maar voor veel cliënten zorgt het 'eruit zijn' en het contact met anderen ervoor dat ze opleven en wat meer bij het leven betrokken raken.

Cliënt: "Mijn vrouw vindt me vrolijker. Mijn vrouw denkt dat ik hier beter m'n best doe, als thuis. [...] Ik ben thuis vrolijker. Mijn leven is gewoon veranderd, ik ben alles anders aan gaan bekijken. Ik ben gewoon in het begin der tijd gewoon een ellendeling voor mijn vrouw geweest. Ik zeg het plat, maar het is gewoon zo. Ik zat overal over te zeuren, omdat ik niet goed in mijn vel zat. En nou ga ik er... want ik ging altijd met zo'n gezicht die bus in, nou dat is voor mijn vrouw toch ook niet leuk geweest he. En nou ga ik er lachend in. En ze weet dat ik Ik ga hier graag naar toe, maar ik kom ook weer graag thuis."

Mantelzorger: "Hij is vrolijker, ja, hij heeft overal weer zin in. Verhalen vertellen natuurlijk want als hij de hele dag alleen thuis zit heeft hij niks te vertellen. [...] Het lijkt wel of hij wat meer zin heeft in het leven."
Mantelzorger: "Mijn man werd niet agressief als hij dingen niet kon, maar die werd heel verdrietig en heel stil, hij zei haast niks meer. [...] Maar nu is het zo, hij is ook pas een maand of vier hier hoor, dat hij begint te praten over die en die, en hij vindt het leuk, zus en zo en hij begint een beetje... Ik heb hem zelfs nou zo ver gekregen dat hij een avond in de week met me mee naar beneden gaat [naar de soos]. Dus ik vind het.. ik denk dat dit er ook heel erg aan meegeholpen heeft."
Clïënt: "Nou ik was bij de geriater en die vond mij nogal somber, die zei het zou voor u goed zijn als u naar dagbesteding gaat. En dat heeft mij inderdaad er helemaal bovenop geholpen."
Mantelzorger: "Ja mijn moeder was ook heel depressief voor ze hier naartoe ging. Dat is ook wel een reden geweest dat dit opgestart is. Sinds ze hier eigenlijk vertoeft, is dat al stukken minder geworden."
Client: "Depressiviteit zit bij ons erg in de familie. En ik voel dat ook wel eens. Maar ja omdat ik een vrouw heb die me altijd weer opbeurt... Maar ze zien het hier ook wel eens aan mijn gezicht: 'heeft u iets?' Je hebt wel eens woorden thuis, weet je wel, dan denk je verdorie. En dan zien ze dat. En die aandacht!"
Clïënt: "Het is net alsof als je op dagbesteding bent dat je op den duur wat sterker wordt"
Mantelzorger: "En ik stond ineens alleen in een leeg huis. En ik dacht nou... En ik was daardoor de weg een beetje kwijt. En toen kwam ik hier bij [begeleidster], en die heeft me heel langzamerhand een beetje losgeweekt en met veel liefde mag ik wel zeggen, en heeft ze me een beetje bij het gewone leven betrokken. En langzamerhand ben ik ontdooid. Ik was helemaal verkrampd."
Mantelzorger: "Als ze terug is, dan is ze ontspannen en rustig en dat is al heel wat. [...] Niet dat het van blijvende aard is. Maar de dag dat ze geweest is, is de avond beter dan anders"
Mantelzorger: "Kan je toch merken dat ze iets positiever getint is zeg maar. Maar als ik op dinsdag bel dat alleen de werkster geweest is ja, dan voel ik toch wel weer achteruitgang in haar belevingswereld zeg maar. Is ze meer mopperiger."
Mantelzorger: "Mijn man is niet vrolijker zeg maar, dat niet"
Clïënt: "Er is niet zo gek veel veranderd. In de marge, dat wel, maar niet... nee. Ik voel me prima, en ik voel me hier ook prima."
Indicatiesteller gemeente: "Meer stabiliteit, minder suïcidale gedachten. Meer afleiding, waardoor bij schizofrenie of psychose die symptomen meer op de achtergrond komen."
Clïënt [vertelt over de stemmen die ze altijd hoort]: "Ik word er zo moe van. En zo vreselijk zenuwachtig. Zit maar te beven thuis. [...] Ik zat iedere dag maar te huilen. En als ik hier ben dan is het heel anders. Het is echt wel verschil hoor thuis of hier. Maar als ik de sleutel in de deur doe, dan net achter de deur beginnen ze alweer. Denk ik nou ik heb het hier gezellig gehad, nou kom ik weer in de ellende."
Teammanager: "Wat het effect van het ontmoetingscentrum is, dat is gemeten, is dat mensen zich beter voelen, minder depressief, minder.. dus dat is een effect, maar of dat dan ziekte tegenhoudt.. dat vind ik lastig, maar mensen voelen zich beter. Ik snap het wel want je bent ergens van waarde, hoe fijn is het dat je gewaardeerd wordt. In [plaatsnaam] waren laatst foto's gemaakt, ik vind die foto's ontroerend want je ziet hoe mensen weer, hoe blij ze met elkaar zijn en hoe leuk ze het met elkaar hebben."
Afdelingshoofd [vertelt over een cliënt die ze therapie voor traumaverwerking hebben aangeboden] "Ze kwam met een rollator echt helemaal krom binnen en nu loopt ze rechtop hier binnen, dat is echt zo geweldig. Dat doen wij niet alleen, het is de gezelligheid, andere mensen om je heen op een ander manier. Dat heeft ze thuis niet, thuis zit je tegen een muur. Ze kunnen niet zelf naar dingen toe, dat wordt er geboden, maar daarnaast proberen wij met elkaar te kijken wat we kunnen door voorzichtig eens te praten, contact te leggen en te kijken of we de situatie in de breedste zin van het woord prettiger kunnen maken, 'optimaliseren' vind ik zo'n stom woord: hoe kunnen we ervoor zorgen dat mensen hun tijd wat prettiger doorbrengen. Vaak genoeg lukt dat wel."

Ontlasting van mantelzorgers

Nog meer dan over wat dagbesteding oplevert voor mantelzorgers, ging een groot deel van de gesprekken met mantelzorgers over hoe zij hun situatie ervaren en waar zij allemaal tegenaan lopen. Veel mantelzorgers vertelden dat het vermoeiend is om altijd klaar te staan en te zorgen, en om altijd je naaste in de gaten te moeten houden. Sommigen zijn er de hele dag mee bezig.

Verschillende mantelzorgers vertelden 's nachts vaak wakker te zijn om te helpen bij toiletbezoek, verschoningen of om vragen te beantwoorden, waardoor ze zelf nauwelijks nachtrust hebben. Ze vinden de zorgtaken die ze op zich nemen vanzelfsprekend en doen het vaak met liefde, maar komen daardoor bijna niet aan rust en activiteiten voor zichzelf toe.

Een deel van de mantelzorgers die we spraken staat er grotendeels alleen voor en zij kunnen of willen niet met iedereen hun ervaringen en zorgen delen. Sommigen merkten op dat de buitenwereld niet altijd begrijpt wat er allemaal bij komt kijken en hoe het is om altijd gebonden te

zijn. Mantelzorgers bespraken dat mantelzorg veel van je vrijheid wegneemt. Zeker wanneer het om je partner gaat, kan het zijn dat je wordt afgeremd in je eigen doen en laten en dat je eigen wereld ook steeds kleiner wordt. Er ontstaat een afhankelijkheidsrelatie en mantelzorgers voelen zich soms meer een ouder dan een partner. Het verantwoordelijkheidsgevoel dat mantelzorgers sterk hebben, wordt nog versterkt door de focus op mantelzorg in het huidige overheidsbeleid. Sommige mantelzorgers geven dan ook aan in het verleden klem te zijn gelopen door overbelasting. Ook vertelden ze zich boos of verdrietig te voelen, terwijl ze zich daar tegelijkertijd schuldig over voelen omdat hun naaste ook niet om deze situatie heeft gevraagd. Hoewel verschillende mantelzorgers zich ook schuldig voelen over het feit dat ze hun naaste naar dagbesteding brengen, brengt dagbesteding een beetje rust, en de benodigde ademruimte om het vol te kunnen houden.

Mantelzorgers merkten aan elkaars verhalen dat dat er verschillende situaties zijn en dat ze daarom op verschillende manieren ontlast worden. Het maakte bijvoorbeeld nogal wat uit of de cliënt iemands partner is of iemands ouder, of het om een langdurige situatie gaat, of je de enige mantelzorger bent en welke aandoeningen en beperkingen de cliënt heeft.

Mantelzorger: "Het is sowieso belangrijk, voor mantelzorgers. Want je hoort het overal: het is ontlasting. Om het thuis te kunnen.. anders raken wij thuis ook overbelast en moeten wij mantelzorgers zoeken voor onszelf."
Mantelzorger: "Je hebt het gewoon nodig, anders trek je de kar niet."
Mantelzorger: "Het is meer voor mij het verschil. Dat ik iets minder, dat ik lucht heb een paar dagen. Dat ik iets kan doen wat je zelf leuk vindt."
Mantelzorger: "Die twee dagen tank ik gewoon een beetje bij."
Mantelzorger: "Door die paar dagen opvang is het vol te houden."
Mantelzorger: "Ze moet eigenlijk alleen maar verzorgd worden, ze kan nergens aan meedoen enzo. Ze is al behoorlijk ver weg, dus dat is... Maar ja, het is een veilige opvang zodat ik een beetje speelruimte krijg. Daar gaat het eigenlijk om."
Mantelzorger: "Als ze alleen thuis is, belt ze vijf keer per dag want ze weet veel dingen niet. Ze kookt niet voor haar eigen, ze weet niet hoe de televisie aan moet, dat soort dingen allemaal. Dus ja het is voor ons een totale ontlasting."
Mantelzorger: "Als mantelzorger vind ik dat kwaliteit van leven beter is geworden. Omdat je twee dagen vrij hebt. Tenminste, vrij.. die druk van letten op de patiënt die is weg."
Mantelzorger: "Als ik aan het werk was, ging ik altijd bellen van je moet je medicijnen innemen. Maar dan krijg je hem niet te pakken en dan denk je oh er zal toch niks aan de hand zijn. Ik bellen, bellen, bellen en dan was hij gevallen. Maar ja, dan ligt hij de hele middag op de grond. Dus ik ben echt blij dat hij hier zit. Hoef je je daar geen zorgen over te maken. Tenminste, en als er wat gebeurt dat er iemand is."
Mantelzorger: "Die twee dagen heb ik best wel nodig. Wat deze andere mevrouw ook zegt: je hebt iets verteld, en je draait je eigen om en je kunt het weer vertellen."
Mantelzorger: "Ik vind het heel prettig omdat ik dan op mezelf ben. Als mijn man thuis is, dan lukt dat niet. [...] Ik kom niet tot rust als hij thuis is. [...] Kan weer een beetje slapen dan kon ik voor die tijd helemaal niet. Ik sliep ontzettend slecht. [...] Ik ben gewoon een stuk rustiger geworden, geestelijk."
Cliënt: "Mijn vrouw die is zo zorgzaam: 'en wil je dit en wil je dat en zal ik zus en zal ik zo, en zal ik met je gaan lopen?' Die cijfert haar eigen helemaal weg. Ik denk wijffie, dat hou je niet vol. Die moet ook andere dingen kunnen doen of met haar dochters gaan winkelen of dit en dat. En nou, ze was zo erg met me bezig, ik zag haar achteruit gaan. En toen kwam er één of andere coach, en die stelde een dagopvang voor. [...] En nou kom ik thuis, en dan is ze blij, ze staat altijd te zwaaien als ik met het busje in het zicht kom."
Cliënt: "Dan verlicht je de mantelzorger. Ze kennen de boodschappen doen ja, andere dingen. [...] Mijn vrouw gaat niet boodschappen doen als ik alleen thuis ben. Want ze is veel te bang dat ik er weer eentje [beroerte] krijg."
Cliënt: "Ik heb wel eens het idee dat ze mijn vrouw hebben proberen te ontlasten."
Mantelzorger: "Daar voel ik me soms wel bezwaard... dat ik niet meer alles op me kan nemen. Maar ja, het is niet anders. Dus daarom is hij nou drie dagen hier. Maar vooral na het weekend, nou dan ben ik echt... dan voel ik me opgelucht van, even een dag voor mezelf. En dan nu, probeer ik me ook minder schuldig te voelen."
Mantelzorger: "Ja ik vond het ook erg. De eerste keer dat hij wegging heb ik ook echt gejangt. Toen zeiden ze 'meid je moet wat gaan doen op die dag, dat is helemaal niet erg'. Toen zei ik 'Ik heb gewoon het idee dat ik het niet kan, dat je hem wegstuurt. Net of dat hij teveel is thuis, en dat is hij me beslist niet!' Nou ja, hij moest dit gewoon gaan doen, want ik werd er helemaal knettergek van."
Locatiemanager: "Als iemand een mantelzorger thuis heeft, is het ook wel om de partner te ontlasten omdat anders dingen thuis ook wel eens misgaan. Bijvoorbeeld ouderen mishandeling. Op het moment dat het de mantelzorger echt boven het hoofd gaat groeien en de belasting te groot wordt, gebeurt er toch wel eens iets in

de thuissituatie. Veel mensen kunnen nog op tijd aan de bel trekken: ik zou mijn partner bijna iets aandoen, we hebben zo hard naar elkaar gescholden, dit is echt de grens. Op het moment dat je daarin wat rust kunt brengen, is de belasting wat minder en dan hebben mensen ook even rust, hoewel het voor mantelzorgers heel moeilijk is het even los te laten en de dagen dat ze even niet hoeven te zorgen iets voor zichzelf te gaan doen.”
Locatiemanager: “Maar ook gewoon om te zorgen dat de mantelzorger niet overbelast raakt. Want de mensen worden steeds ouder, maar mantelzorgers ook. Dus je hebt partners ook van in de 80, die lopen te zorgen, en te doen. En daar is soms een stukje onwetendheid, gebrek aan kennis, dat het wel eens lastig maakt om met je partner om te gaan als die dementie heeft. En ook al is er een stukje kennis, het vergt gewoon veel als er iemand 24/7 om je heen is die hulpbehoevend is [...] Dus in die zin is het sowieso belangrijk omdat het in de thuissituatie een beetje lucht geeft”
Teammanager: “We willen die mantelzorger ontlasten, maar ook vertellen van er is iets gebeurd in jouw leven dat je nu voor iemand met dementie zorgt. Je wil de mantelzorger informatie geven, je wil hem steunen, je wil dat mantelzorgers elkaar onderling ontmoeten, voor de steun.”
Participatiecoach: “Ik denk dat we nu zeker de zorgzwaarte voor de mantelzorger verlichten. Dat is echt belangrijk omdat die de spil in de thuissituatie is, waardoor iemand wel langer thuis kan blijven wonen.”

Vrije' tijd voor mantelzorgers

Omdat mantelzorgers een dag, of meerdere, ontlast worden, hebben zij meer tijd voor zichzelf en voor andere activiteiten dan de zorg voor hun naaste. Ze vertelden dat ze deze tijd voornamelijk gebruiken om eens de deur uit te gaan, boodschappen te doen en andere mensen te ontmoeten. Ook gebruiken ze het om te sporten, te rusten en tijd te besteden aan hun eigen gezondheid. De tijd wordt echter ook gevuld met huishoudelijke taken en klussen waar men niet aan toe komt als hun naaste thuis is en het regelen van bijvoorbeeld zorg en administratie van hun naaste. Het betekent dus dat een deel van de uren vrije tijd die dagbesteding voor mantelzorgers oplevert alsnog aan mantelzorgtaken wordt besteed.

Mantelzorger: “Voor mij goed om twee dagen mijn gang te kunnen gaan.”
Mantelzorger: “Dan kan ik even op adem komen, het valt best niet mee met hem thuis. En even mijn dingen doen die ik niet kan doen waar hij bij is. Want dat gaat gewoon niet.”
Mantelzorger: “Ik kom uit de kunstwereld en dan kan ik jongens bezoeken die ergens mee bezig zijn. Ik ga naar ateliers, en zo hou ik een beetje contact.”
Mantelzorger: “Nou ik vind het ook wel heel belangrijk want ze gaat nou drie dagen hierheen en dan heb ik drie dagen om even uit te blazen en wat voor mezelf te doen, en een beetje in beweging te blijven. Ik heb een racefiets, als het weer aardig is, fiets ik zo’n 80 kilometer. En ja, dat heb ik echt wel nodig want mijn vrouw heeft echt de hele dag door zorg nodig. [...] Als zij weg is, dan kan ik even op de bank gaan liggen, of even de deur uit gaan, of televisiekijken of radio luisteren of de krant lezen. [...] En niet alleen om mezelf te ontlasten, maar je moet ook eens een keer naar het stadhuis, je moet eens een keer naar de arts, je moet naar het ziekenhuis, er zijn allerlei dingen die je moet doen. En die probeer je dan altijd op die drie dagen dat ze weg is te regelen, dus dat is echt nodig anders loop je vast.”
Mantelzorger: “Als ik die 2 dagen niet zou hebben zou ik wel extra zorg moeten hebben want ik loop zelf moeilijk. Ik loop zelf ook achter de rollator en met lange afstanden zit ik in een rolstoel want ik heb zware osteoporose aan mijn ruggenmerg. [...] Die twee dagen tank ik gewoon een beetje bij. Als ik dat niet zou hebben... het liefst zie ik dat ze het naar haar zin heeft, dat ze misschien nog een dag opbouwt, voor mijn gezondheid dan. Want als ik het niet meer kan, is er niemand die voor haar kan zorgen. [...] Kijk ik moet mezelf wegcijferen, ik zou bijvoorbeeld vanmiddag.. elke maandagmiddag ga ik altijd in warm water zwemmen. Maar dan komen er toch altijd dingen op het pad voor haar. ”
Mantelzorg: “Als hij hier is dan geef je geen mantelzorg meer. Ja wel op een andere manier maar dan ben je wel even vrij om rustig een boodschap te doen, en niet te denken wat vind ik dadelijk thuis.”
Mantelzorger: “En dan moet de waterketel opgevuld worden. Ik ben best wel handig, ik heb altijd veel zelf gedaan. Maar de eerste keer dat zoiets moet gebeuren, dan moet ik dat even weten. Dus dan vraag ik het, nou en dan vertelt hij me dingen en dan denk ik ‘nou dat klopt helemaal niet’ [...] Dus dat zijn allemaal dingen die ik doen moet, als hij naar de opvang is. Want als hij erbij staat, je krijgt gewoon ruzie met elkaar. Want dan zeg je ‘je weet het niet’, maar dan ‘ik weet het wel, ik heb het altijd gedaan’ weet je wel.”
Mantelzorger: “Hij denkt dat ik dan veel uit kan gaan maar dat doe ik juist helemaal niet. Het werk dat blijft liggen.”
Mantelzorger: “Ja ik ga ook wel eens als hij weg gaat, denk ik: ik ga even alles zemen of goed stofzuigen.”
Clïënt: “Zij nodigt haar vriendinnen uit als ik hier ben”
Clïënt [antwoordt op de vraag of het voor zijn vrouw ook belangrijk is]: “Ik denk het wel. Dat ze een beetje vrij is. Omdat m’n vrouw dan met een gerust hart ergens naartoe kan gaan.”

Cliënt [vertelt dat ze hier is]: “om eruit te zijn en om mijn man een middagje vrij te geven. Zodat hij ook iets voor zichzelf kan doen. Nou is hij altijd maar aan het zorgen. [...] Dat is voor die mantelzorgers wel fijn hè.. dat wij eventjes... Ja nou ben ik vanmiddag even lekker weg, maar hij is ook lekker weg. Daar heb ik het ook in principe voor gedaan want je kan hem niet helemaal overal mee opscheppen.”

Opnames voorkomen / uitstellen

Een aantal cliënten zeggen dat zij voorlopig nog wel thuis kunnen blijven wonen, ook zonder dagbesteding. Mantelzorgers en zorgprofessionals geven echter bijna allemaal aan dat het zonder dagbesteding bijna ondoenlijk zou worden voor de cliënt om nog thuis te wonen. Zonder de lucht die dagbesteding geeft, zou het niet vol te houden zijn voor de mantelzorgers, of zou een cliënt vereenzamen. De meeste cliënten zeggen dat ze niet opgenomen zouden willen worden in een verpleeghuis. Ook veel mantelzorgers willen liever niet dat hun partner of ouder wordt opgenomen, maar weten niet of en hoe lang ze de zorg vol zouden kunnen houden. Zorgprofessionals en ook enkele mantelzorgers merken op dat op deze manier de maatschappij kosten bespaard worden.

Mantelzorgers [vertelt dat ze ervan afziet om haar man op een wachtlijst voor opname te plaatsen]: “Dat wil ik niet want hij is het zich zo bewust. Dat had zijn vader en zijn broer precies eender, en die waren zo boos. Want dat beseffen ze wel. Ik hoop dat ik het vol kan houden, dat is het enige.”
Mantelzorgers 1: “Bij ons is het niet aan de orde denk ik, maar voor mij is het wel te zwaar.” Mantelzorgers 2: “Dus is het tijdelijk, want dat houd je op een gegeven moment niet vol.” Mantelzorgers 1: “Ja en dan wordt het wel opname als je het niet volhoudt.”
Client 1: “Dan moet ik naar het verpleeghuis, absoluut. Ik denk dat mijn kinderen het wel over zouden nemen maar dat wil ik ze niet aandoen.” Client 2: “Nee nee dat kun je niet doen.” Client 3: “Nee, die kunnen ook niet alles.”
Mantelzorgers: “Nee dan blijft hij gewoon thuis. Ik zeg altijd hij blijft thuis totdat ik er bij neerval.”
Mantelzorgers: “Maar ik zou er niet aan moeten denken om mijn vrouw weg te doen. Ik ben 53 jaar met die vrouw samen, nou dan ga je toch niet meer zeggen van dan ga ik lekker mijn ding doen voortaan.”
Mantelzorgers 1: “Ik vind het ook heel erg prettig dat ze thuis is. Want mijn vrouw is eigenlijk al lang rijp voor een verpleeghuis, maar dat wil ik niet. Ik wil het echt vol blijven houden tot het eind.” Mantelzorgers 2: “Zo lang het gaat zeg ik altijd maar, want je bent heel kwetsbaar met je eigen gezondheid.” Mantelzorgers 3: “Ja, je moet zelf geen patiënt worden natuurlijk.” Mantelzorgers 4: “Dat is ook wat de huisarts tegen me zei, toen ik zei van ja het gaat op het ogenblik met mij helemaal niet goed, ik heb ook gewoon iets nodig wat ik.... Ik zeg, ik kan het gewoon niet aan op het moment. Dus hij zegt ‘nou dan moet hij nog een dag want als jij het niet meer trekt.. dan is het helemaal afgelopen.”
Mantelzorgers: “Ik had het met de huisarts over een soort twee sporen beleid, als je het zo wilt noemen. Het ene is thuisblijven met 2 dagen dagbesteding. En als dat niet... dan is het ja, opname.”
Eigenaar zorgboerderij: “Dat horen we van heel veel, bijna van alle mantelzorgers. Dat als er geen dagbesteding zou zijn, dan zou iemand misschien nog een half jaartje thuis kunnen zijn. Maar anders zou iemand moeten worden opgenomen, omdat het anders een te zware belasting is voor de mantelzorgers.”
Locatiemanager: “Ik denk dat dagbesteding een ontzettend sociale functie heeft, ook naar de familie toe. Als we zien dat dingen niet meer goed gaan [...] kan het maatschappelijk werk kijken en zien dat het echt niet meer gaat. Misschien dat je daardoor ook een groep mensen voor een crisisopname kunt behoeden. [...] Voorkomen is een groot woord, maar je ziet het en je kunt er op inspelen.”
Locatiemanager: ““Als ik kijk wat de regering wil, mensen zo lang mogelijk thuis houden, dan is dagbesteding denk ik heel erg belangrijk.[...] We hebben hier ook mensen die alleen wonen. Met behulp van de thuiszorg worden ze, ja klaargemaakt, en dan kunnen ze hier de dag besteden, en dan 's avonds komt de thuiszorg weer en zo kunnen ze het thuis nog lang volhouden.”
Eigenaar zorgboerderij: “Ja ik denk dat als we kijken naar maatschappelijke kosten, dat de kosten veel hoger zouden zijn. [...] Als dagbesteding er niet zou zijn, zou in ieder geval meer dan de helft van de gevallen van de mensen die hier komen, die mensen niet meer thuis kunnen wonen. Dat het dan teveel is voor diegene die nog thuis is.”
Locatiemanager: “Als je dan wilt bezuinigen op ouderenzorg in de zin van opname in verpleeghuizen, daar gaat het dan om, en je in de thuiszorg wat minder zorg wilt geven, heb je wel heel veel aan dagbesteding. [...] Als ik minister van financiën was, zou ik er wel geld aan besteden omdat ik denk dat je het geld op een andere manier terugverdient. Mensen komen minder snel in een verpleeghuis en misschien is ook andere zorg wat minder nodig of wat meer gestructureerd, waardoor je een beter overzicht hebt. Misschien ook nog wel op medicatiegebied, en crisisopnamen voorkomen. Dat is een van de duurdere opnames. Dan heb je het over financiën, maar ik denk ook vanuit het sociale aspect. Dat je mensen minder hoeft te verplaatsen, mensen

maken al kennis met een stukje van een zorginstelling, waardoor ze als dat nodig is, die drempel ook sneller overgaan. Vertrouwen winnen bij mensen, ik denk dat je er heel veel mee wint. [...] Het langer thuis wonen past wel in deze tijd, daar sta ik helemaal achter, maar je moet mensen dan wel iets bieden; dat ze ergens op terug kunnen vallen als het nodig is en ze toch thuis kunnen blijven wonen.”

Minder overig zorggebruik?

Cliënten zeggen zelf niet meer of minder zorg te zullen gebruiken als zij niet meer naar dagbesteding zouden gaan. Tegelijkertijd geven ze wel aan dat ze nu op dagen dat ze niet naar dagbesteding gaan, gebruik maken van bijvoorbeeld maaltijdvoorzieningen, fysiotherapie en hulp bij medicatie. Het is voor cliënten misschien lastig om in te zien wat er zou gebeuren in een hypothetische situatie. Wel merkten sommige cliënten op dat ze vanwege de dagbesteding gebruik moeten maken van een vervoersvoorziening, wat ze anders niet zouden doen. Mantelzorgers en zorgprofessionals denken dat besparingen vooral zitten in het uitstellen van opnames, en mogelijk wat minder verzorging thuis, en minder werkverzuim en zorggebruik door verminderde belasting van mantelzorgers.

Mantelzorger 1: “Het is ook economische winst, als je het zo mag bekijken, een maatschappelijke winst. Ja ik zie allemaal winsten hoor. Je kan je dingen doen zodat je je eigen leven kan behouden, zodat je je werk kan blijven doen, zodat je ontspanning kan blijven doen, zodat je weer kan investeren in je partner of je moeder of wat dan ook. Zo ervaar ik het.”

Mantelzorger 2: “Ja, want als jij het niet meer kan, dan komt het op een vreemde aan. En dat kost geld eigenlijk.”

Mantelzorger 1: “Ja, en ook als je niet meer kan werken op gegeven moment bijvoorbeeld... nou ja jullie zijn wat ouder maar er zijn ook zat mantelzorgers die werken, en dan gaat hun partner of ouder naar de dagbesteding en dat geeft toch weer energie om dus te kunnen zorgen. Het snijdt aan meerdere kanten vind ik zo iets.”

Mantelzorger: “Ik heb toen tijdelijk van die maaltijden gebruik gemaakt, toen mijn man zo ziek was. En misschien, als dit er niet was, van andere voorzieningen ook. Ja dat denk ik wel.”

Indicatiesteller gemeente: “Minder persoonlijke verzorging, dat als ze bij de dagbesteding zijn, ze daar bijvoorbeeld hulp bij het toilet kunnen bieden. Dan hoeft dat thuis niet meer. En ook de maaltijden, ze eten mee.”

Locatiemanager: “Het gros wat hier zit, heeft thuiszorg, dat is meestal wel een combi. Sowieso de somatische groep, dat zijn mensen die ja, lichamelijk wat mankeren dus al heel vaak al zorg hebben. De andere groep, met dementie, is een oudere groep dus die hebben heel vaak ook zorg. Dus in die zin denk ik heeft het invloed op andere zorg? Nee ik denk echt dat een stukje opname uitstelt. Dat dat het is. Maar ik denk dat hier weinig zitten die geen zorg thuis hebben. Nou ja de dagen dat ze hier zijn natuurlijk wel minder zorg thuis zijn, maar op dagen dat ze hier zijn worden ze nog wel ‘s ochtends thuis geholpen, en ‘s avonds. En hier wordt de medicatie en wat nodig is door ons over genomen, dus wij nemen op die dagen wat over.”

Afdelingshoofd: “Ik denk dat het hetzelfde is. Als mensen hier zijn, doen wij toch de controles die nodig zijn, je doet natuurlijk in samenwerking met de thuiszorg wat dingen. Je bent eigenlijk aanvullend. Ik denk niet dat het één ervoor zorgt dat het andere niet nodig is. [...] Ik denk wel dat mensen die zich in psychische zin minder prettig voelen, meer gebruik zullen maken van voorzieningen. Het voorbeeld van die ene mevrouw die nu zo loopt te stralen, dat is natuurlijk geweldig. Die zal zeker minder gebruik maken van wat dan ook, ook op de lange termijn denk ik. Daar kijk je wel heel erg naar, je kijkt naar wat je kunt doen, zodat er in de toekomst minder beroep op zorg wordt gedaan. Dat is ook de reden dat ik zeg, laten we toch de fysiotherapeut eens proberen of je iets mobieler kunt worden, je bent wat stijf en wie weet ga je dan iets gemakkelijker lopen.”

Voor de maatschappij: zinvol (vrijwilligers)werk, voorlichting en verbinding in de wijk

Zorgprofessionals stelden dat dagbesteding niet alleen wat voor cliënten en mantelzorgers oplevert, maar ook wat voor de maatschappij (naast kostenbesparingen). Het biedt zinvol werk voor medewerkers, vrijwilligers en stagiairs. Mensen worden opgevangen en zullen minder snel voor eventuele overlast zorgen. En steeds meer dagbestedingscentra zoeken verbinding met de wijk en contacten met bewoners en diensten in de omgeving om gezamenlijk activiteiten te organiseren en advies en informatie te bieden.

Indicatiesteller gemeente: “Het zal toch minder overlast geven als mensen goed kunnen blijven functioneren.”

Afdelingshoofd: “Als de mensen hier worden opgevangen, ik ga het zwart-wit stellen, maar dat maakt het het meest duidelijk, lopen ze ook niet de deur uit en op straat. Dat is eigenlijk de gevaarlijkste groep. Die zijn hier

ook, we hebben een kleine groep mensen met een indicatie die echt soms gewoon de deur uitlopen en op straat lopen.”

Eigenaar zorgboerderij: “Ik denk dat de vrijwilligers die hier komen, elke dag komen er ongeveer vier, die ervaren dit ook als een zinvolle dagbesteding. Maar dan op een andere manier, voor sommige mensen die altijd in de zorg hebben gewerkt, die zeggen van nu wil ik eindelijk echt gaan doen waar ik altijd voor geleerd heb. [...] En we bieden plek voor stagiairs, dus jongeren die kunnen leren voor het vak van verzorgende, of zorgboer. En wat we ook wel doen, [...] doordat we ook zichtbaar zijn, maatschappelijk zichtbaar, als zorgboerderij, [...] proberen we ook dementie bespreekbaarder te maken met z'n allen [...]. Kijk vandaag zit er een groep van gemeente [naam] die is hier te gast, maar die krijgt dan ook wel mee dat ze hier op een zorgboerderij zijn voor ouderen met dementie. En wat het betekent om dementie te hebben. Dus we doen ook wel een stukje voorlichting, in die zin.

Participatiecoach: “Wij werken met vrijwillige chauffeurs, dan doe je ook de inroosting en je zet de planning van de ritten uit. Dat deed ik met een groep jongeren van 20 tot ongeveer 37 die door maatschappelijke problemen niet in de maatschappij terecht waren gekomen en zij hadden een kruiwagentje nodig [...] Na een halfjaar gingen ze weer weg. Sommigen hadden een vaste baan gekregen of gingen een opleiding volgen. Dat is ook een beetje participatie, maar dan niet vanuit de cliënt gezien, maar meer vanuit de organisatie gezien, eigenlijk een andere organisatie binnen de dagbesteding binnenhalen om een vrijwilligersbaan te creëren. [...] Het levert veel vrijwilligersplekken op en ook heel stagiaires. Het is eigenlijk een onderdeel van de maatschappelijke zorg omdat het de wijk ook met elkaar verbindt. Heel veel mensen komen uit de wijk en die zijn hier bekend. [...] Zicht krijgen op wat er in je wijk gebeurt, is ook wel belangrijk. Vroeger was een dagbesteding heel erg gesloten en nu kijken we echt naar buiten: wat gebeurt er in de wijk, waar kun je mensen in ondersteunen en adviseren? Dat is belangrijk.”

3.3 Bezuinigingen zouden 'een ramp zijn!'

Zo alles onder elkaar gezet, kan dagbesteding op veel verschillende manieren wat opleveren. Respondenten gaven dat al snel in de interviews aan. Om er nog beter achter te komen waarom dagbesteding belangrijk is, vroegen we wat respondenten ervan zouden vinden als er bezuinigd zou worden op dagbesteding. De reacties op deze vraag waren erg stellig: Dat zouden we heel erg vinden, en daarnaast zou het ook niet slim zijn. Sommige mantelzorgers en cliënten gaven zelfs aan dan te gaan demonstreren. Enkele andere cliënten zeiden dat ze het wel jammer zouden vinden maar dat ze dan iets anders zouden zoeken om te gaan doen. Een verhoogde eigen bijdrage zou (afhankelijk van de hoogte) door sommige cliënten gedragen willen worden, maar bij een te hoog bedrag zou de drempel te hoog worden.

Client: "Dat is een ramp!"
Client 1: "Dat zou een ramp zijn, zowel voor je partner als voor jezelf." Client 2: "Meer voor de partner, maar ook om me bezig te houden. Want als ik niks te doen heb, zit ik maar in die stoel thuis."
Client: "Moeten ze dit dan ook af gaan nemen? Dat zou ik erg vinden!"
Client: "Het zou best een heel verlies zijn als het afgeschaft zou worden."
Client: "Dat zou ik toch wel missen."
Client: "Ik zou dat niet leuk vinden. Ik zou er ook weer niet zo'n drama van maken."
Client: "En weet je wat het is, mensen die niet weten wat dagbesteding is, die hebben daar geen probleem mee. Maar jij bent een stuk gezelligheid gewend, en als dat ineens wordt afgekapt, weet je met je zenuwen geen raad."
Client: "Als die dagbesteding wegvalt, dan ga je als oudere mensen, ga je allemaal naar een bejaardentehuis. Want thuis kunnen ze het niet meer hebben."
Mantelzorger: "Ik denk dat het meer gaat kosten als dat het oplevert. Doordat mantelzorgers ook daardoor wegvallen. En dat ze dan in een tehuis moeten."
Client 1: "Wat kan je eraan doen, niks. Als de regering beslist van een eigen bijdrage, dan hang je toch." Client 2: "Ja, dan wordt het moeilijk."
Mantelzorger: "Nou ik denk dat ik dan toch zelf wel heel erg terugval en misschien aan de medicijnen kom.. en dat ik het allemaal niet meer aan kan. En nu kan ik me dus opladen in die dagen dat hij hier is."
Eigenaar zorgboerderij: "Dan zullen sommige plekken gewoon stoppen met het aanbieden van dagbesteding. [...] En ik denk dat er maatschappelijk, dat er een enorm knelpunt ontstaat bij de verpleeghuizen zeg maar. Omdat daar veel meer mensen dan noodgedwongen naartoe moeten. Dat er crisisopnames ontstaan. En dat zorgt voor heel veel gedoe in families. [...] Dus ik denk dat dat voor maatschappelijke onrust en, ontwrichting is misschien een beetje een zwaar woord, maar dat het heel maatschappelijke last veroorzaakt. En ook maatschappelijke kosten, die hoger zijn dan voor dagbesteding, fors hoger ja."
Participatiecoach: "Ik denk dat de maatschappij dan een flinke knauw gaat krijgen en de zorgzwaarte voor mantelzorgers, die kunnen het niet trekken. De ziekenhuizen liggen nu al vol met valgevaar en ik denk dat de psychische problemen aan beide kanten nog groter worden. Mensen raken geïsoleerd, waar kunnen ze naar toe? En overlast, mensen gaan dwalen omdat ze door de bomen het bos niet meer zien. De burens denken: waar moeten we in godsnaam aankloppen. De huisarts wordt natuurlijk zwaarder belast. [...] Als de eigen bijdrage hoger zou worden gaan mensen zorg mijden, helemaal in deze wijk met heel veel mensen in de schuldsanering, op de armoedegrens."
Indicatiesteller gemeente: "Ik denk inderdaad vereenzaming, dat mensen sneller moeten worden opgenomen, overbelasting, zich minder gewaardeerd voelen. Ik denk dat er wel echt grote gevolgen zijn."
Teammanager: "In elk overleg wordt gezegd 'ja het kan wel met vrijwilligers'. Ik denk dat de kracht van een professional in het begeleiden van groepen echt onderschat wordt, dat dat niet als een vak erkend wordt. [...] Ik denk dat het groepswerk an sich, want de activiteit is nooit een doel, het is altijd een middel tot, ziet er altijd heel gemakkelijk uit maar dan denk ik nou ga er maar aanstaan, 14 mensen in een groep, allemaal verschillend, allemaal andere karakters, je gaat met elkaar iets doen, iets met ziekte-erkenning, maar ook zorg dragen dat iedereen zich prettig voelt, ik denk dat dat stukje verdwijnt."
Afdelingshoofd: "Het is natuurlijk een beetje suf dat, terwijl dit eigenlijk een heel belangrijk iets is, ze toch hebben geprobeerd het om zeep te helpen. In de loop van de tijd krijgen we steeds minder geld voor meer werk en dat is raar. Het is steeds een verkapte manier om minder geld in de sector uit te geven. Ik denk dat het [bij meer bezuinigingen] dan op een gegeven niet meer haalbaar is en dat zou natuurlijk wel heel erg zijn."

3.4 Dat onderzoek, en de uitkomst hier, is totaal afwijkend

De eerste voorlopige resultaten van de data-analyse leken er op te wijzen dat er, na een jaar, weinig verschil was tussen een groep ouderen die naar dagbesteding ging en een vergelijkbare groep ouderen die niet naar dagbesteding ging. Er was gekeken naar verschillen in het sociaal functioneren, geestelijk welbevinden en ervaren kwaliteit van leven van de ouderen, en naar de tijd (in minuten) die mantelzorgers besteden aan zorgtaken. Deze voorlopige resultaten zijn in de interviews voorgelegd aan de respondenten. De respondenten waren verbaasd over de resultaten en snapten niet goed hoe dit er uit kon komen. Ook waren verschillende respondenten huiverig voor wat er met deze resultaten gedaan zou worden.

<p>Clïent [over het minieme verschil in tijdsbesteding]: “Dat is de moeite niet”</p>
<p>Mantelzorger [over het minieme verschil in tijdsbesteding]: “Maar als je nou al 2 dagen naar dagbesteding gaat, dan hoef je toch geen zorg te besteden? Ik heb gewoon 2 dagen vrij, zo zie ik het een beetje.”</p>
<p>Clïent: “Dat lijkt mij sterk”</p>
<p>Mantelzorger: “Dat is toch wel vreemd, dat onderzoek en de uitkomst hier, is totaal afwijkend, zou je zeggen.”</p>
<p>Clïent: “Een klein verschil? Wat ik net al aangegeven heb, ik vind het altijd fijn als ik hierheen kan. En die andere mensen dan? Hebben die het niet naar hun zin ofzo? Snap je wat ik bedoel?”</p>
<p>Client 1: “Nou daar ben ik het niet mee eens.”</p> <p>Client 2: “Nou dat verbaast mij. Wat is de oorzaak? Of hoe kan dat nou?”</p> <p>Client 3: “Nou ik ben er heel tevreden over.”</p>
<p>Mantelzorger: “Dat kan nooit kloppen volgens mij.”</p>
<p>Clïent: “Nou daar begrijp ik niks van. Het levert wel wat op! Een hoop blij mensen!”</p>
<p>Mantelzorger 1: “Van de patiënten zou ik het me nog wel kunnen voorstellen. Maar het betekent voor de mantelzorgers dat ze vrije tijd hebben, dus dat levert het dus op. Dat is toch een groot voordeel.”</p> <p>Mantelzorger 2: “Als het voor ons niks zou opleveren, dan zouden we het toch helemaal niet doen. Daar ga je je partner toch niet... dan hou je hem gewoon thuis. Als het geen verschil maakt.”</p>
<p>Mantelzorger: “Je hoort toch van alle mensen om je heen dat ze opleven. [...] Op mij komt het toch duidelijk over dat de geestelijke gesteldheid van de mensen die hier zijn erop vooruitgaat.”</p>
<p>Clïent: “Dat vind ik jammer om te horen. Want eh.. ja een ieder gaat natuurlijk voor een bepaalde reden.”</p>
<p>Eigenaar zorgboerderij: “Daar kan ik me helemaal niks bij voorstellen. Nee, ik denk dat dagbesteding heel zinvol is, en niet alleen omdat wij nou deze vorm van dagbesteding hebben. Als ik dagelijks zie wat mensen teruggeven, of jaarlijks in het klanttevredenheidsonderzoek, en wat we van mantelzorgers horen op onze mantelzorgdag, dan denk ik van ja, er gebeurt wel heel veel positiefs in het leven van die mensen, wat, als er geen dagbesteding zou zijn, niet zo zou zijn.[...] Ik merk in mijn hoofd dat ik het probeer te verklaren. Van goh hoe komt dat dan, dat kun je wel merken aan hoe ik reageer misschien. Alsof er een soort defect in zit, omdat ik hier zo andere verhalen hoor van de ervaringen van mensen.”</p>
<p>Locatiemanager: “Dat had ik niet verwacht! [...] Je zou denken dat het wel verschil maakt.”</p>
<p>Participatiecoach: “Echt waar? Ook vanuit de mantelzorgers? Daar sta ik wel van te kijken, dat had ik niet verwacht.”</p>
<p>Afdelingshoofd: “Dan denk ik wel dat je verschil zou moeten vinden, anders is mijn baan een beetje overbodig. Dan kan ik er gewoon mee stoppen. Ik denk zeker dat het zo is, ik hoop wel dat je dat vindt. [...] Ik zou het echt raar vinden als je ziet hoe mensen het hier naar de zin hebben. [...] Als blijkt dat het echt verschil maakt, moet ook geholpen worden zodat het kan blijven bestaan, dat er niet meer geknepen moet worden. Dat staat buiten kijf. Als je zegt dat dit misschien niet zo gaat wezen, dan zullen ze het ook zeker gebruiken. Maar ik zou het echt heel merkwaardig vinden.”</p>
<p>Clïent 1: “Als je zegt dat het allemaal niet zoveel oplevert, dan zegt de gemeente: ‘weet je wat...?’”</p> <p>Clïent 2: “.. We schrappen het lekker een dag!”</p> <p>Clïent 3: “Ja vervolgens wordt er bezuinigd!”</p>
<p>Locatiemanager: “Wat wordt er verder gedaan nog met het onderzoek? Ik wil niet zeggen dat het me zorgen baart, dat is een groot woord maar wat ik dan hoor dat ze weinig verschil merken dan denk ik van ohhh, dat doet de dagbesteding zo slecht als dat wereldkundig gemaakt wordt ‘ja het heeft toch geen zin’ Dan denk ik nou.....Ik weet het niet!”</p>
<p>Eigenaar zorgboerderij: “Dat is wel dat ik denk van, oei, als dat zo zeg maar de ether ingaat, wat gebeurt daar dan mee? Wat voor beleidskeuzes worden dan daarmee gemaakt? Van nou, het maakt eigenlijk niet uit, even plat, of je nou wel of geen dagbesteding aanbiedt, dan wordt de keuze snel gemaakt om daar mee te stoppen, bij wijze van spreken. Dus daar maak ik mij dan wel een beetje zorgen over.. Niet alleen voor vanuit deze plek, maar ook vanuit het belang van de mensen die dementie hebben, laat ik het zo zeggen.”</p>

Mogelijke verklaringen

Er werden verschillende mogelijke verklaringen genoemd voor het verschil tussen de voorlopige resultaten en de ervaringen van de respondenten, namelijk: voor andere cliënten is er misschien ook weinig verschil, je kunt niet altijd van de antwoorden van mensen met dementie op aan, antwoordopties sluiten niet aan bij ervaringen, vragen zijn niet altijd relevant of goed gesteld, andere uitkomstmaten zijn interessanter, effect kan anders zijn in subgroepen (bijv. gebaseerd op duur van dagbesteding, type dagbesteding, verschillende patiëntengroepen, alleenwonend of niet), mensen die niet naar dagbesteding gaan weten niet wat ze missen, vervullen op andere manieren hun behoeften, of ondervonden een effect van het interview zelf, en mantelzorgers zijn misschien wel minder tijd kwijt aan directe zorg maar zijn alsnog bezig met mantelzorgtaken.

Mantelzorger: "Kijk ik kan natuurlijk alleen voor haar spreken. Maar er zullen ook genoeg mensen zijn die er geen baat bij hebben."
Mantelzorger: "En natuurlijk de mensen die hier zitten daar zitten er natuurlijk ook best een aantal bij die daar helemaal geen zin in hebben. Maar die eigenlijk wel min of meer moeten, anders houdt hun partner of.... Die zeggen natuurlijk: nee..."
Eigenaar zorgboerderij: "Ik denk dat het voor ouderen zelf ook wel helpt. Ik denk dat ze het vaak niet zo expliciet zullen benoemen zeg maar. Hoewel sommige wel, iedereen gaat op zijn eigen manier met z'n ziekte om, sommige zijn er heel bewust van, anderen zeggen van nou met mij is er niks aan de hand ik weet eigenlijk niet waarom ik hier kom."
Mantelzorger: "Ja maar als je een man vraagt die een beetje dement is, zegt hij misschien wel 'nee ik ben net zo lief thuis'. Ik zeg maar wat, waar kun je dan nog van op aan? Wat is werkelijk?"
Locatiemanager: "De vraag is ook wel in hoeverre zijn mensen nog in staat om een goed antwoord te geven waar je echt van uit kan gaan. Het is toch een groep die in zekere zin, tja.. in hoeverre is het wel echt hoe ze het aangeven, dat het is hoe ze het voelen?"
Participatiecoach: "Of de vraagstelling is niet begrepen of dat mensen het toch anders lezen."
Locatiemanager: "Zijn de vragen wel altijd heel duidelijk? Dat is ook heel moeilijk. Wij hebben hetzelfde met enquêtes: hoe stel je de vragen? Iets invullen op papier is altijd anders dan als je erover kunt vertellen. Als jij mij een enquête toestuurt, zal ik daar waarschijnlijk ook anders op reageren. Dan denk ik ook: ik wil er eigenlijk wel iets bij zetten, ik wil eigenlijk wel iets uitleggen."
Mantelzorger [over de antwoordmogelijkheden in enquêtes]: "Ik ben een pietje precies dus ik wil het goede antwoord wel geven, en niet ongeveer."
Locatiemanager: "Want ja hoe meet je hoe overbelast een mantelzorger is? Want de één ervaart het zo, en de ander ervaart het zo. [...] De één denk je van 'mijn hemel ik was al lang omgevallen', en de ander doet bij wijze van spreken alleen elke ochtend iets en die is al helemaal tot hier.. het is maar net hoe iemand het ervaart en hoe groot de draagkracht ook is."
Afdelingshoofd: "Maar hoe heb je over kwaliteit van leven, heb je zo'n vraag ook gesteld? Hoe ervaart u uw kwaliteit van leven, met of zonder dagbesteding? [...] Het is altijd ook hoe je het vraagt. Want op zich, mijn moeder die ging wel naar de dagbesteding en ze vond het heerlijk, maar die was ook heel tevreden op de dagen dat ze niet ging bijvoorbeeld. Want dan was het haar rustdag, of ze ging televisiekijken. [...] Dus ik zou ook haar kwaliteit van leven als positief benoemen, ook al heb je dan geen dagbesteding. [...] Je kan zoiets zeggen als zou je leven er anders uit zien als je geen dagbesteding had, zoiets dergelijks."
Locatiemanager: "Aan de andere kant denk ik ook wel, als iemand niet naar dagbesteding gaat, die weet het ook niet beter dus die vindt zijn leven misschien wel helemaal prima, toch? [...] ja als mensen niet beter weten en je zit de hele dag voor het raam, ja.. ja dan is dat toch prima als je niet weet dat er meer te halen is."
Afdelingshoofd: "Je weet niet of mensen iets anders zoeken als ze geen dagbesteding hebben. Als iemand echt niet geschikt is voor hier of wij niet geschikt zijn voor die mensen, kan er misschien een buddy komen, bijvoorbeeld voor mensen met Alzheimer. Dan hebben ze geen dagbesteding, maar dan hebben ze natuurlijk wel iets anders om de mantelzorgers te ontlasten en ervoor te zorgen dat ze iets om handen hebben. Zo zijn er natuurlijk meer dingen die kunnen worden gedaan."
Afdelingshoofd: "Met die vragenlijsten geef je zo ook iets mee. Ik wil niet zeggen dat het vergelijkbaar is met een dagbesteding, maar zo'n interview levert al iets op. Laat staan dat ze er op geregelde tijden weer iets over mogen zeggen. Dan ga je toch weer introspectie doen en kijken hoe je situatie is. "
Eigenaar zorgboerderij: "Misschien dat meespeelt, je stelt mij ook de vraag gaat het op gebied van bewegen nou beter met mensen als ze hier komen, ja het is moeilijk vergelijken. Je hebt niet een precies dezelfde persoon die iets ander doet."
Locatiemanager: "Hebben mensen niet ingevuld hoe lang ze al naar dagbesteding gaan? Daar zit misschien ook nog wel iets in."
Afdelingshoofd: "En heb je nog naar alleenstaand en niet alleenstaand gekeken? Want mensen die alleen wonen is natuurlijk nog een andere situatie dan als je nog een partner hebt."

Mantelzorger: "Je zou het moeten splitsen in verschillende patiëntengroepen."
Teammanager: "Nou ik denk dat het nog wel interessant zou zijn om te kijken welke type dagbesteding er is, want ik kan me voorstellen dat er verschil is tussen reguliere dagbesteding en de ontmoetingscentra dementie."
Eigenaar zorgboerderij: "Ik denk wel dat er verschil is in verschillende vormen van dagbesteding, hoe mensen dat ervaren."
Locatiemanager: "Deze ben ik wel heel benieuwd naar [wijst naar een van vragen over ervaren zorgbelasting] mensen met dementie gaan zich gewoon anders gedragen, de relatie wordt natuurlijk ook anders. Op het moment dat jij voor je partner gaat zorgen, is het geen gelijke relatie meer. Dus daar.. moet wat gebeuren bij de mantelzorger ook qua gevoel." [...] Dat vind ik wel hele interessante vragen, ik kan me haast niet voorstellen dat hier alleen maar 'geen' 'geen' 'geen' uitkomt."
Locatiemanager: "en ik denk dat als je partner twee dagen naar een dagbesteding gaat en jij die ene dag je huis op orde moet brengen, je was en je strijk, je nog aan het mantelzorgen bent, dan heb je nog niet die rust in je lichaam, daar kan ik me wel iets bij voorstellen. Wij proberen hen natuurlijk te ontlasten, maar er zit ook heel veel loslating bij. Kun je het ook echt loslaten? Als je hoofd daar misschien nog zit, ben je misschien nog wel aan het mantelzorgen."
Participatiecoach: "Als iemand hier vier dagen in de week zit, is de fysieke zorgzwaarte minder, dat kan niet anders. Ik kan me zelf niet voorstellen dat dit niet is verminderd. Ik snap wel dat er nog heel veel tijd gaat zitten in de gesprekken die je moet voeren om de zorg rond te krijgen. En als je dan weer de achteruitgang ziet, de huisarts, weer opnieuw een test, het begeleiden naar allerlei professionals, dan praat je over andere ondersteunende taken. [...] Dan zeggen ze: Oké hij gaat naar de dagbesteding en dan heb ik wel wat vrije tijd, maar dan ben ik nog bezig met alles te regelen."

Data zijn gedateerd

Een ander mogelijke verklaring voor het verschil dat we wilden uitzoeken, was de datering van het onderzoek. De gegevens zijn verzameld in de periode tussen 2010 en 2013, toen werden bijvoorbeeld indicaties voor dagbesteding nog via de AWBZ geregeld. We hebben respondenten gevraagd of zij veranderingen ervaren hebben sinds die tijd. Veel respondenten gingen echter toen nog niet naar dagbesteding.

Mantelzorger: "Ik weet het echt niet. Ik heb nog nooit geen rekening gehad, dus..."
Eigenaar zorgboerderij: "Nou ja, er is bezuinigd in die periode, de gemeenten hebben minder geld gekregen dan er daarvoor beschikbaar was. Ik heb ook wel eens tegen wethouders gezegd 'ja maar moeten we dan een verzorgende om 15u naar huis sturen? Dat kan toch niet de bedoeling zijn?' Nee, dat was niet de bedoeling, maar ja, ik weet niet hoe het dan anders moet. Ja, we hadden eerst geen eigen bijdrage voor maaltijden maar sinds de decentralisatie doen we dat wel. Daar kennen we in ieder geval één iemand van die als gevolg daarvan heeft gezegd 'nou ik stop er mee, want het wordt mij te duur.'
Participatiecoach: "En het is natuurlijk uit 2010 en het is al 2017, dat is ook wel een groot verschil. Juist na de transitie is heel veel veranderd. Nu verblijven mensen veel langer thuis en de zorgzwaarte voor de mantelzorgers is wel drie keer verhoogd."
Afdelingsmanager: "De indicatiestelling en de WMO is toen gekomen en zij krijgen over de hele breedte minder indicatie. [...] Het is echt zwaarder geworden. We hebben nu iemand rondlopen die feitelijk niet meer op een dagbesteding kan, die heeft eigenlijk één-op-één nodig hulp nodig in een open setting zoals hier. We moeten de hele dag heel voorzichtig zijn, zodat er niets misgaat. Dan is het hier gewoon heel lastig, dan heb je gewoon niet genoeg mensen. Het heeft de meeste invloed op de medewerkers die 's avonds als ze naar huis kunnen allemaal echt heel erg moe zijn."
Indicatiesteller gemeente: "Er is de afgelopen jaren ook wel heel veel gebeurd op het gebied van dagbesteding, in positieve zin. Veel meer kijken naar wat mensen nodig hebben in plaats van naar wat zorgaanbieders kunnen bieden. Zo was het natuurlijk wel: dit is het en wie je ook bent en wat je ook doet, hier is het gewoon, klaar. Nu is het gericht. Ik vind het aanbod wel veranderd in de loop der jaren en ik ben wel benieuwd of de uitkomsten na zoveel jaren nog hetzelfde zijn."
Indicatiesteller gemeente: "Ook meer betrokkenheid vanuit de gemeente. Ik weet niet of de cliënt het zo ervaart, maar wij wel. De bedoeling is wel meer betrokkenheid, zodat je weet dat het passende zorg is en dat mensen het kunnen volhouden. [...] En dan kijken we na een jaar: zijn die doelen bereikt? Waarom niet? Waarom wel? We controleren heel erg op kwaliteit van zorg."
Eigenaar zorgboerderij: "Mensen moeten nu naar de gemeente voor een beschikking. En het vertrouwen in de gemeente als organisatie, die iets voor jou doet, is niet heel hoog, gewoon landelijk. Ja als je je paspoort moet verlengen ga je erheen, en als je niet krijgt wat je wil blijf je net zolang aan het loket staan totdat je krijgt wat je wilt. Maar als het gaat om zorgvragen, en vooral zorgvragen in de hoek van dementie, waar veel mensen zijn die toch liever niet om zorg vragen omdat ze zeggen van nou het valt allemaal wel mee ik los het wel op, met mij is niks aan de hand. Is niet zo'n goede relatie natuurlijk niet bevorderlijk voor de drempel."

3.5 Complimenten, verbeterpunten, uitdagingen en initiatieven

Hoewel dit niet de focus van het onderzoek was en we er ook niet uitgebreid naar gevraagd hebben, werden tijdens de interviews verschillende positieve en negatieve punten van (beleid rondom) dagbesteding genoemd.

Complimenten

Over het algemeen waren de respondenten zeer tevreden over de dagbesteding, en moesten zij lang nadenken om verbeterpunten te kunnen noemen. Naast wat dagbesteding allemaal oplevert, waren cliënten en mantelzorgers zeer te spreken over de vrijheid die ze kregen, de flexibiliteit, de manier waarop er met hen werd omgegaan en met name de betrokkenheid van medewerkers. Bijvoorbeeld in dit gesprek tussen cliënten:

Cliënt 1: "Ze staan altijd klaar."
Cliënt 2: "Ja het zijn schatten dat mag ook wel een keer gezegd worden."
Cliënt 3: "Je hoeft maar een schreeuw te geven of ze staan naast je, weet je wel."
Cliënt 4: "Hele lieve mensen."

De meeste zorgprofessionals waren trots op de manier waarop bij hen de dagbesteding was vormgegeven. Ook gaven zij aan dat de contacten met gemeentes goed zijn en dat er in goed overleg vaak vrij gemakkelijk geschakeld kan worden bij een veranderende zorgvraag.

Verbeterpunten

Het was moeilijk voor cliënten om iets te bedenken wat ze anders zouden willen zien. Zoals al beschreven, waren er enkele cliënten die zeiden zich te vervelen en dat ze liever wat meer of andere activiteiten zouden willen. Verder geven ze aan dat het personeel dat er nu rondloopt fantastisch is, maar dat er wel veel verloop is:

Cliënt 1: "In eerste instantie, het personeel zou eens een keertje uitgebreid moeten kunnen worden. Kost te veel he. Je loopt hier nou met al die hulpjes in de rondte..."
Cliënt 2: "Vrijwilligers ja."
Cliënt 1: "Vrijwilligers. Je ziet mensen er komen dat je bij je eigen denkt wie is dat nou weer. 'Lust u dat?' of 'Wil u dat?' Ze kennen je niet eens."

Zorgprofessionals geven ook aan dat het met de huidige personeelsbezetting en dankzij vrijwilligers, lukt om mensen een fijne dagbesteding te kunnen bieden en mantelzorgers te ontlasten, maar dat het aantal professionals op een groep eigenlijk al te weinig wordt om iedereen echt de tijd en aandacht te kunnen geven die ze verdienen en om goed met persoonlijke doelen aan de slag te gaan.

Locatiemanager: "In de zorg, met alle bezuinigingen in alle takken de kwaliteit wel heel erg ja teniet is gedaan om het zo te zeggen. [...] ik ben van mening dat het ook hier belangrijk is om ook altijd te blijven kijken naar de kwaliteit van zorg, en hoeveel professionals je nodig hebt om dat ook voor elkaar te krijgen en dat je ook kijkt naar de grootte van groepen."

Respondenten klaagden meer over het vervoer van en naar de dagbesteding. Vooral de onzekerheid over ophaaltijden en duur van de ritten zorgt voor onrust, en dat is een vervelende start van de dag. Chauffeurs wisselen nog wel eens, en weten dan niet goed de weg. Dit leidt vooral bij mensen met dementie tot wantrouwen en onbehagen. Zorgprofessionals geven ook aan dat de vergoeding vanuit de gemeente niet kostendekkend is, zeker niet voor langere afstanden zoals bij een zorgboerderij.

Uitdagingen

Zorgprofessionals benoemen allemaal dat ze merken dat cliënten steeds later in het ziekteproces binnenkomen bij de dagbesteding. Dat zorgt ervoor dat cliënten meer persoonlijke zorg nodig

hebben en dat het soms al te laat is om opnames uit te stellen en iets te kunnen betekenen voor deze cliënten:

Eigenaar zorgboerderij: "Wij zien dat mensen met dementie daardoor in een steeds verder gevorderd stadium aan dagbesteding beginnen, terwijl het effectiever zou zijn, qua maatschappelijke zorgkosten, als mensen eerder aan dagbesteding zouden beginnen. Omdat je dan meer met mensen kan doen zeg maar."

Er worden door respondenten verschillende redenen gegeven voor deze trend:

- De stap om iemand naar dagbesteding te laten gaan, wordt soms ervaren als falen. Mantelzorgers vinden het moeilijk om zorg uit handen te geven en zijn zich niet altijd bewust van overbelasting. Bovendien wordt vanuit de overheid gestimuleerd om het zo lang mogelijk zelf te dragen: *"Het lijkt wel of maatschappelijk mensen minder snel vragen om hulp. Dat ze voelen dat ze toch eerst zelf maar moeten proberen."*
- Bij dementie speelt het acceptatieproces een rol, cliënten vinden het een hele hoge drempel om zorg te vragen en om binnen te stappen.
- Mensen hebben een negatieve associatie met dagbesteding en zorg in het algemeen, wat te maken heeft met het imago van 'knutsel-/spelletjesclub' en het moeten loslaten van regie: *"Het beeld, wat altijd heerst over dagbesteding, is best wel een beeld wat niet altijd kloppend is. Gemeenten hebben ook zoiets van 'hoe moeilijk kan het zijn, je leest een beetje de krant, je bingo't een beetje en waarom moet dat zoveel geld kosten?"* Verschillende cliënten vertelden dat ze zelfs nog nooit hadden gehoord van dagbesteding.
- Gemeenten indiceerden minder snel na de overheveling (dit is wel bijgetrokken volgens respondenten, en ook niet alle respondenten geloofden dat dit het geval was, onder andere de gemeentelijke indicatiestellers: *"als het nodig is, is het nodig"*)

Daarnaast gaan mensen ook minder snel naar een verpleeghuis en is de groep die nog thuis woont, en dus naar dagbesteding gaat, in zijn geheel 'zwaarder' geworden wat betreft zorgvraag. Professionals geven aan dat iedereen graag de benodigde zorg en aandacht willen geven, maar dat dat niet altijd gaat omdat er vaak maar 1 of 2 verzorgers per groep van 10-12 cliënten zijn. Ze hebben niet voldoende middelen om één-op-één begeleiding te geven. En dat heeft meestal tot gevolg dat er gestopt moet worden met de dagbesteding.

Eigenaar zorgboerderij: "We zijn er voor die ene meneer of mevrouw maar ook voor die andere 10 die in de groep zitten. Dat komt niet zo heel veel voor maar dat is wel eens gebeurd dat we zeggen ja we stoppen ermee want dat.. we vinden het heel vervelend, maar vanuit het belang van de andere deelnemers gaat het niet meer. En de familie snapt dat dan wel die merken thuis ook wel dat het niet meer gaat."

Mantelzorger [vertelt over een nare ervaring die hij had bij een vorig dagbestedingscentrum toen hem was medegedeeld dat zijn vrouw nog wel kon komen maar dat de verzorging zou stoppen]: "Ik kon me niet voorstellen dat ze dat echt meenden, en toen heb ik het nog één dag laten gaan, en toen kwam ze zeik- en zeiknat thuis, de urine stond in haar schoenen, en ze had ook geen eten gehad, in plaats van dat ze gewoon een broodje... ja, ik was woest! [...] Dat was te dure zorg voor mijn vrouw. Het personeel werd er te veel door in beslag genomen."

Initiatieven

Zorgprofessionals vertellen over vernieuwende initiatieven en ontwikkelingen, en zouden hier soms nog meer ruimte voor willen krijgen. Gemeentelijke indicatiestellers geven aan er de afgelopen jaren positieve dingen zijn gebeurd en er meer variatie ontstaat, die maatwerk steeds beter mogelijk maken. Een aantal voorbeelden:

Eigenaar zorgboerderij: "Wij merken ook wel dat wij in de zorgsector iets kunnen brengen, iets kunnen toevoegen. Ik denk dat dat ook een van de toegevoegde waarden van zorglandbouw is, het gewone dat dat ook.. dat dat juist ook wel een soort van opluchting biedt aan het zorgachtige."

Eigenaar zorgboerderij: "Wij zijn kleinschalig en doen alles zelf, we hebben wel onze mensen voor sommige

dingen... maar wij doen de intakegesprekken, we onderhouden zelf contact met de familie, doen een stuk van de begeleiding zelf, en de administratie. [...] Ik denk dat dat wel de toekomst heeft, in de zin van dat mensen ook zoeken, in de zorg zijn mensen ook meer consumenten geworden, en wat kritischer.”
Indicatiesteller gemeente: ”Soms zie je ook dagbestedingen die de omgeving erbij betrekken en daar zie je dat het laagdrempelig wordt. Die bijvoorbeeld iets organiseren voor mensen in de wijk.”
Participatiecoach: ”Ik ervaar wel nog steeds dat cliënten het een hele hoge drempel vinden om binnen te stappen: oké, wat gaan we daar doen? Door middel van een fitnessruimte zeggen mensen nu dat ze ‘naar de club’ gaan.”
Participatiecoach [vertelt dat ze samenwerken met postbodes in de wijk die ouderen vragen of er contact mag worden opgenomen]: ”Dan maak ik een soort inventarisatie van de wijk: waar maken mensen gebruik van en hebben ze nog advies en ondersteuning nodig? Een dagbesteding doet dat ook, je moet een centraal punt voor de wijk worden. [...] Vroeger was een dagbesteding heel erg gesloten en nu kijken we echt naar buiten: wat gebeurt er in de wijk, waar kun je mensen in ondersteunen en adviseren? [...] En ook, wat kunnen de mensen die nog thuis wonen betekenen voor bijvoorbeeld de burens, het restaurant of beneden of andersom? Je legt verbindingen. “
Participatiecoach: ”Laat maar ook ruimte laten voor initiatieven die niet helemaal in het gareel lopen. Ik weet niet hoe ik het precies moet zeggen, maar soms denk ik wel eens: je kunt zoveel leuk dingen doen, maar door allerlei beleidsvormen kan je toch niet ontplooiën wat je eigenlijk zou willen.”
Indicatiesteller gemeente [over wat zorgorganisaties nog zouden kunnen doen]: ”misschien nog meer maatwerk. Nu wordt het toch vaak overdag gedaan en in het weekend minder. Dat wordt wel steeds meer, maar je kunt ook denken aan de avonden of in het weekend of met de feestdagen. Waarom is er dan geen dagbesteding?”
Afdelingsmanager: ”De indicatiestelling en de WMO is toen gekomen en zij krijgen over de hele breedte minder indicatie. [...] Het is echt zwaarder geworden. We hebben nu iemand rondlopen die feitelijk niet meer op een dagbesteding kan, die heeft eigenlijk één-op-één nodig hulp nodig in een open setting zoals hier. We moeten de hele dag heel voorzichtig zijn, zodat er niets misgaat. Dan is het hier gewoon heel lastig, dan heb je gewoon niet genoeg mensen. Het heeft de meeste invloed op de medewerkers die 's avonds als ze naar huis kunnen allemaal echt heel erg moe zijn.”

4. Conclusie

Dagbesteding is erg belangrijk voor cliënten en hun mantelzorgers. Het levert voor elke situatie wat op, variërend van vriendschappen tot ‘onder de mensen zijn’, van herkenning en steun tot grappen kunnen maken, van zinvol bezig zijn tot ‘een praatje maken’, van ‘een reden om op te staan’ tot ‘je waardevol voelen’, van goede maaltijden tot (hersens)gymnastiek, van vertraagde achteruitgang tot minder somberheid, van meer tijd voor mantelzorgers tot ‘totale ontlasting’, en van ‘voorbereiding op’ tot ‘voorkomen van’ blijvende opname in een zorginstelling. Het is voor iedereen anders, maar in het algemeen waren de respondenten erg positief over de opbrengsten van dagbesteding. Dit was ook zeker het geval voor de mantelzorgers; zij gaven allen aan de zorg voor hun naaste niet (meer) alleen te kunnen dragen en het door dagbesteding vol te kunnen houden. Dankzij dagbesteding kunnen veel cliënten langer thuis blijven wonen. Hoe dagbesteding bijdraagt aan de kwaliteit van leven van cliënten en/of mantelzorgers is erg afhankelijk van de persoon en situatie. Met name de onderliggende aandoeningen, de persoonlijke behoeften en het karakter van de cliënt, de ervaren belasting bij de mantelzorger en de woonsituatie lijken hierbij bepalend. Tot slot kan een dagbestedingscentrum ook positief bijdragen aan de buurt en maatschappij, door het bieden van informatie, advies, werkplekken en verbinding.

De respondenten herkenden zich niet in de eerste, voorlopige resultaten van het eerste deel van het onderzoeksproject ‘Goed Besteed’, waaruit leek dat er na een jaar slechts kleine verschillen waren tussen ouderen die wel en niet gebruik maakten van dagbesteding. Dit komt niet overeen met hun eigen ervaringen, en er zijn verschillende plausibele verklaringen genoemd voor de discrepantie tussen de uitkomsten van de data-analyse en de persoonlijke ervaringen.

5. Aanbevelingen

Naar aanleiding van de gesprekken met respondenten en de resultaten van dit onderzoek kunnen we enkele aanbevelingen opstellen. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de ervaringen van respondenten (cliënten, mantelzorgers, zorgprofessionals en indicatiestellers van hun gemeente) en op hun perspectief op mogelijke verbeteringen.

Voor gemeenten en zorgaanbieders:

Omdat er een groot scala aan opbrengsten voor cliënten en mantelzorgers is, bevelen we aan om goed te kijken naar iemands persoonlijke situatie en dit ook te monitoren. Welke opbrengsten zijn belangrijk voor de cliënt en de mantelzorger en wat zouden zij graag willen bereiken? Wensen en behoeften zijn zeer verschillend en kunnen veranderen over tijd. Verschillende respondenten geven aan dat er al veel aandacht is voor persoonlijke doelen en zorgplannen om ‘passende dagbesteding’ te kunnen bieden, maar ook in de dagelijkse gang van zaken kan er meer rekening worden gehouden met iemands voorkeuren voor de dag. Respondenten geven aan de vrijheid en keuze zeer te waarderen. Daarom is het ook belangrijk om diversiteit in/tussen dagbestedingscentra te behouden en te stimuleren.

Daarnaast is voor veel cliënten continuïteit en stabiliteit ook belangrijk. Ze vinden het belangrijk om te kunnen rekenen op betrouwbaar vervoer en op een vaste groep medewerkers die de cliënten kennen.

Ook bevelen wij aan om aandacht te hebben voor de groep cliënten die buiten de boot dreigt te vallen: cliënten met een zwaardere zorgvraag, die eigenlijk één-op-één begeleiding nodig hebben

en daardoor niet meer terecht kunnen op de dagbesteding waar zij soms al jarenlang komen. Voor hen en hun mantelzorgers is continuïteit en stabiliteit ook erg belangrijk en wanneer dagbesteding geen mogelijkheid meer is, zou op tijd een alternatief geboden moeten worden.

Tot slot, om echt iets te kunnen betekenen en verbeteren voor cliënten, zou het goed zijn ouderen vroegtijdig dagbesteding aan te bieden. We bevelen daarom aan om mensen eerder in het ziekteproces reeds te laten kennismaken met verschillende vormen van dagbesteding, zodat zij een goede keuze kunnen maken uit de verschillende vormen van dagbesteding en zodat zorgprofessionals in de dagbesteding meer mogelijkheden hebben om in te zetten op verbetering van de situatie. Mogelijk kunnen op deze manier meer opnames en overbelasting van mantelzorgers voorkomen worden.

Voor onderzoek:

Het eerste deel van het onderzoeksproject, de data-analyse moet nog afgerond worden. Hierbij zullen analysemodellen nog verder gespecificeerd worden en (op basis van de resultaten van deze interviews) extra uitkomstmaten worden toegevoegd. We bevelen aan om de genoemde verklaringen door de respondenten voor discrepanties tussen de eerste resultaten en de persoonlijke ervaringen verder te exploreren. De ervaringen van respondenten lijken er op te wijzen dat dagbesteding veel oplevert voor de kwaliteit van leven van cliënten en mantelzorgers en dat mogelijk kosten bespaard worden, onder andere door het uitstellen van opnames in verpleeg- en verzorgingshuizen. Het is aan te bevelen om dit verder te onderzoeken.

Daarnaast bevelen we aan, nu de transitie heeft plaatsgevonden, om nieuwe data te verzamelen met uitkomstmaten die relevant zijn om de opbrengsten van dagbesteding te onderzoeken. Dit onderzoek biedt aanknopingspunten voor de selectie van relevante uitkomsten.

6. Dankwoord

We willen alle respondenten hartelijk bedanken voor hun deelname en het delen van hun ervaringen. We hebben alle gesprekken als heel waardevol ervaren. Elk persoonlijk verhaal heeft inzicht gegeven in wat dagbesteding kan bieden. We willen de zorgaanbieders Cordaan, de Swinhove Groep en de Frankelandgroep en betrokken medewerkers bedanken voor de werving van respondenten en het faciliteren van de groepsinterviews. Ook bedanken we de geïnterviewde zorgprofessionals van deze organisaties en van ActiVite, zorgboerderij 'Op Aarde' en indicatiestellers van de gemeente Gouda.

